

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

εκδδα

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

**ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ**

**ΚΣΤ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ

**Η πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα και η προστασία των
προσωπικών δεδομένων**

Τμήμα Εξειδίκευσης: Γενικής Διοίκησης

Επιβλέπουσα:

Καλαμπάκου Ελένη

Σπουδάστρια:

Νταλιάνη Αναστασία

ΑΘΗΝΑ - 2020

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΚΣΤ' ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ

**Η πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα και η
προστασία των προσωπικών δεδομένων**

Τμήμα Εξειδίκευσης: Γενικής Διοίκησης

Επιβλέπουσα:

Καλαμπάκου Ελένη

Σπουδαστής/στρια:

Νταλιάνη Αναστασία

ΑΘΗΝΑ - 2020

ΕΣΛΔΑ

Νταλιάνη Αναστασία

© 2020

Με την επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Δήλωση

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 19/09/2020

Νταλιάνη Αναστασία

Περίληψη

Η υποχρέωση για την ταυτόχρονη ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα των διοικουμένων, αποτελεί συχνά πεδίο προβληματισμού στους κόλπους της δημόσιας διοίκησης. Το γεγονός αυτό αποτέλεσε το έναυσμα για τη συγγραφή της παρούσας εργασίας, δεδομένου και των νέων δεσμευτικών υποχρεώσεων που απορρέουν από την εφαρμογή του Γενικού Κανονισμού για την Προστασία Δεδομένων.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η μελέτη των δύο δικαιωμάτων, τόσο σε επίπεδο κανονιστικής οριοθέτησης όσο και μέσω της συνύπαρξής τους, η οποία γεννά μεγάλο εύρος προκλήσεων για τη σύγχρονη δημόσια διοίκηση. Για να καταστεί αυτό δυνατό, κρίθηκε ως προσφορότερη η μέθοδος αρχικώς της διακριτής παράθεσης των εν λόγω δικαιωμάτων και εν συνεχεία της εξέτασης των ζητημάτων που προκύπτουν από τη συνύπαρξή τους, μέσω της οδού που ακολουθεί η δημόσια διοίκηση για την επίλυσή τους.

Η εργασία δομείται σε τρία κεφάλαια. Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την αναλυτική παράθεση του πλέγματος των εννοιών, των υποχρεώσεων και των λοιπών συντεταγμένων του δικαιώματος πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα. Το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα εξετάζεται στο δεύτερο κεφάλαιο, πρωτίστως μέσω της συνταγματικής και νομοθετικής κατοχύρωσής του σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο καθώς και μέσω του νέου κανονιστικού πλαισίου από το οποίο διέπεται, πάντοτε δε σε συνάρτηση με το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα. Στο τρίτο κεφάλαιο τα δύο δικαιώματα συναντώνται στη βάση της σύγκρουσης που προκύπτει από το αίτημα για την ταυτόχρονη ικανοποίησή τους και μελετάται περαιτέρω ο τρόπος επίλυσης αυτής μέσα και από το πρίσμα πρακτικών ζητημάτων που ανακύπτουν στη δημόσια διοίκηση. Η εργασία ολοκληρώνεται με την παράθεση των συμπερασματικών παρατηρήσεων που προκύπτουν για το υπό εξέταση ζήτημα, υπό το βλέμμα των σύγχρονων εξελίξεων στις οποίες καλείται να ανταπεξέλθει η ελληνική δημόσια διοίκηση.

Λέξεις κλειδιά:

Πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα, προσωπικά δεδομένα, Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας, Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων (ΓΚΠΔ), δημόσια διοίκηση, σύγκρουση των δικαιωμάτων.

Abstract

The obligation to simultaneously satisfy the right of access to public documents and the protection of the personal data of the governed is often a field of concern within the public administration. This fact was the trigger for the writing of this paper, given the new binding obligations arising from the implementation of the General Regulation on Data Protection. The purpose of this paper is to study the two rights, both in terms of regulatory delimitation and through their coexistence, which creates a wide range of challenges for modern public administration. In order to make this possible, the method of first listing these rights separately and then examining the issues arising from their coexistence, through the path taken by the public administration to resolve them, was deemed more appropriate. The work is structured in three chapters. The first chapter includes a detailed list of the grid of concepts, obligations and other coordinates of the right of access to public documents. The right to protection of personal data is examined in the second chapter, primarily through its national and EU constitutional and legislative protection, as well as through the new regulatory framework, always in relation to the right of access to public documents. In the third chapter the two rights meet on the basis of the conflict that arises from their simultaneous satisfaction and the way to resolve it is being studied further, through the prism of practical issues that arise in public administration. The work concludes with the presentation of the concluding remarks that emerge for the issue under consideration, in the light of the current developments that the Greek public administration is called to cope with.

Key words:

Public access to official documents, personal data, Code of Administrative Procedure, General Data Protection Regulation (GDPR), public administration, conflict of rights.

Ευχαριστίες

Για την επιτυχή ολοκλήρωση της Τελικής Εργασίας, ήταν ιδιαίτερος σημαντική η συμβολή της επιβλέπουσας κας Ελένης Καλαμπάκου, την οποία ευχαριστώ για την πολύτιμη βοήθειά της καθόλη τη διάρκεια συγγραφής της.

Αποτελώντας η παρούσα εργασία το επιστέγασμα των σπουδών μου στην Ε.Σ.Δ.Δ.Α, δρώμαι της ευκαιρίας να ευχαριστήσω τους συναδέλφους και φίλους με τους οποίους συμπορεύτηκα όλο αυτό το διάστημα, και ιδιαίτερος τη Χριστίνα Γκίνη για την αμέριστη και ανιδιοτελή βοήθεια της και τους συναδέλφους Γιώργο Καραπάνο, Δήμητρα Μυρίλλα και Δημήτρη Τσουκαλά, φίλους και συνοδοιπόρους μέχρι το πέρας των σπουδών.

Τέλος, ευχαριστώ ιδιαίτερος τον σύζυγό μου που υπήρξε ακούραστος συμπαρστάτης σε όλη αυτή την προσπάθεια.

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη.....	4
Abstract	5
Πίνακας περιεχομένων.....	7
Πίνακας συντμήσεων και συντομογραφιών.....	9
Εισαγωγή.....	10
Κεφάλαιο Α'.....	11
1. Το δικαίωμα της πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα.....	11
1.1 Συνταγματική και νομοθετική κατοχύρωση του δικαιώματος	11
1.2 Το υποκείμενο του δικαιώματος	14
1.3 Το εύλογο ενδιαφέρον και το ειδικό έννομο συμφέρον ως προϋπόθεση άσκησης του δικαιώματος.....	14
1.4. Το αντικείμενο του δικαιώματος.....	16
1.4.1 Τα διοικητικά έγγραφα	16
1.4.2 Τα ιδιωτικά έγγραφα.....	17
1.5 Ο τρόπος άσκησης και ικανοποίηση του δικαιώματος.....	18
1.6 Οι περιορισμοί του δικαιώματος.....	19
Κεφάλαιο Β'	21
2. Το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων.....	21
2.1 Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος	22
2.2. Το ενωσιακό θεσμικό πλαίσιο.....	23
2.3 Η έννοια των προσωπικών δεδομένων	25
2.4 Ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων	26
2.5 Η έννοια της επεξεργασίας	28
2.6 Οι χρήστες των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα	29
2.6.1 Ο υπεύθυνος επεξεργασίας υπό το πρίσμα της αρχής της λογοδοσίας.....	29
2.6.2 Ο εκτελών την επεξεργασία και ο «τρίτος».....	30
2.6.3 Ο υπεύθυνος προστασίας των δεδομένων	31
2.7 Οι αρχές επεξεργασίας.....	32
2.8 Κανόνες περί νόμιμης επεξεργασίας	34
2.9 Τα δικαιώματα του υποκειμένου.....	37
2.9.1 Το δικαίωμα της ενημέρωσης	37

2.9.2 Το δικαίωμα της πρόσβασης.....	38
Κεφάλαιο Γ'	41
3. Η συνύπαρξη των δύο δικαιωμάτων.....	41
3.1.1 Η στάθμιση	41
3.1.2 Η επίλυση της σύγκρουσης.....	43
3.2 Ειδικά θέματα.....	46
3.2.1 Πρόσβαση σε στοιχεία καταγγελίας.....	46
3.2.2 Πρόσβαση σε φάκελο ΕΔΕ ή ΠΔΕ.....	48
3.2.3 Πρόσβαση σε στοιχεία συνυποψηφίων	49
3.2.4 Πρόσβαση τρίτου σε ληξιαρχικές πράξεις.....	50
3.3 Η δεσμευτικότητα της εισαγγελικής παραγγελίας	51
Συμπεράσματα.....	53
Βιβλιογραφικές πηγές	55
Ηλεκτρονικές βιβλιογραφικές πηγές	56
Ηλεκτρονικές πηγές	57
Παράρτημα.....	59

Πίνακας συντμήσεων και συντομογραφιών

ΑΕΙ	Ανώτατο Εκπαιδευτικό ίδρυμα
ΑΚ	Αστικός Κώδικας
αρθ.	Άρθρο
ΑΜΚΑ	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
ΑΠΔΠΧ	Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα
ΑΦΜ	Αριθμός Φορολογικού Μητρώου
βλ.	Βλέπε
ΓΚΠΔ	Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων
εδ.	Εδάφιο
ΕΔΔΑ	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΔΕ	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΕΚ	Ευρωπαϊκές Κοινοότητες
ΚΔΔσίας	Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας
Κεφ.	Κεφάλαιο
λ.χ.	Λόγου χάριν
ν.	Νόμος
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ο.Α.Ε.Δ.	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
Ο.Τ.Α.	Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
παρ.	παράγραφος
πδ	Προεδρικό διάταγμα
ΠΔΕ	Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση
Σ	Σύνταγμα
σ.	Σελίδα
ΣΕΚ	Συνθήκη περί ιδρύσεως των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
στοιχ.	Στοιχείο
ΣτΠ	Συνήγορος του Πολίτη
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας
ΥΠΔ	Υπεύθυνος Προστασίας Δεδομένων
ΧΘΔ	Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Εισαγωγή

Το δικαίωμα της πρόσβασης των διοικουμένων στα δημόσια έγγραφα έχει τη βάση του στη δημοκρατική αρχή του κράτους καθώς αποτελεί μέσο έκφρασης της διαφάνειας της κρατικής δράσης και μέσο ελέγχου αυτής, αποβλέποντας στη διασφάλιση της ελεύθερης και υπό ίσους όρους συμμετοχής των πολιτών στη διαδικασία προπαρασκευής και λήψης αποφάσεων. Ρητώς κατοχυρωμένο στο άρθρο 10 του Συντάγματος, το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα, είναι άμεσα συνδεδεμένο με το δικαίωμα της πληροφόρησης (άρθ. 5^Α Σ) και αποτελεί ουσιαστικά προϋπόθεση για την άσκηση των επίσης συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων της προηγούμενης ακρόασης και της δικαστικής προστασίας (αρθ. 20 Σ).

Ταυτοχρόνως, η συνεχώς διογκούμενη ροή πληροφοριών και εντός της δημόσιας διοίκησης, καθιστά επιτακτική την τήρηση κανόνων που σχετίζονται με την προστασία των διοικουμένων, των οποίων τα δεδομένα αυτή φυλάττει και επεξεργάζεται. Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ και το άρθρο 9^Α του Συντάγματος κατοχυρώνουν με τον πλέον σαφή τρόπο το δικαίωμα προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ενώ το κανονιστικό πλαίσιο της προστασίας αυτής καθορίζεται πλέον έντονα και από τις άμεσα δεσμευτικές διατάξεις του Γενικού Κανονισμού Προστασίας Δεδομένων της ΕΕ, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 25^η Μαΐου του 2018.

Τα δικαιώματα αυτά, της πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα και της προστασίας των δεδομένων, αποτελώντας ταυτόχρονα και ουσιώδη στοιχεία της χρηστής διακυβέρνησης, είναι σύννητες κατά την πρακτική τους εφαρμογή στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης, να παρουσιάζουν μια εκ πρώτης όψεως συγκρουσιακή σχέση, η οποία επιδρά στη λειτουργία της, καλώντας την να επιλύσει τα ανακύπτοντα ζητήματα έχοντας στη φαρέτρα της, εκτός από το ρυθμιστικό πλαίσιο, τις αποφάσεις των δικαστηρίων και της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, αλλά και τις γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και βεβαίως την εμπειρία του Συνηγόρου του Πολίτη.

Κεφάλαιο Α'

1. Το δικαίωμα της πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα

Η αναγνώριση του δικαιώματος πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα, ως αναγκαία προϋπόθεση για την επίτευξη ενός διαφανούς και δημοκρατικού τρόπου άσκησης της κρατικής εξουσίας και ειδικότερα της δημόσιας διοίκησης, εδράζεται στη συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της λαϊκής κυριαρχίας (άρθ. 1 Σ). Ο κυρίαρχος λαός απαιτείται να μπορεί να γνωρίζει τη δράση της δημόσιας διοίκησης, η οποία οφείλει να δρα υπό το πρίσμα της διαφάνειας και να λογοδοτεί. Εξάλλου, εκτός από τη δημοκρατική αρχή, το δικαίωμα καθενός να λαμβάνει γνώση τουλάχιστον εκείνων των διοικητικών εγγράφων τα οποία τον αφορούν και ενδεχομένως τον θίγουν άμεσα και προσωπικά, απορρέει από την αρχή του σεβασμού της αξίας του ανθρώπου (άρθ. 2 παρ. 1 Σ) και το δικαίωμα για ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας (άρθ. 5 παρ. 1 Σ), (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017, σ. 454).

1.1 Συνταγματική και νομοθετική κατοχύρωση του δικαιώματος

Πέραν της κατοχύρωσης σε θεμελιώδεις αρχές, το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα ερείδεται πλέον ρητώς στην παρ. 3 του άρθρου 10 του Συντάγματος, όπως αυτό αναθεωρήθηκε το 2001¹. Ο συνταγματικός νομοθέτης κατοχυρώνει ρητά την υποχρέωση ανταπόκρισης της διοίκησης εντός ορισμένης προθεσμίας, στο οικείο αίτημα του διοικουμένου, καταλείποντας στον κοινό νομοθέτη τη ρύθμιση των επιμέρους λεπτομερειών αυτής, της ανταπόκρισης αλλά και των συνεπειών που η παράλειψή της συνεπάγεται. Με τη ρητή πλέον κατοχύρωση του δικαιώματος, εμπεδώνεται μια αντιγραφειοκρατική προσέγγιση στη νοοτροπία της δημόσιας διοίκησης, η οποία έχει και έντονο παιδαγωγικό χαρακτήρα, ενώ διευρύνεται το δικαίωμα των διοικουμένων για γνώση των διοικητικών στοιχείων, άμεσα συνδεδεμένο με το νέο, γενικότερο δικαίωμα στην πληροφόρηση (Βενιζέλος, 1996, σ. 45), όπως αυτό ρητά προβλέπεται στο αναθεωρημένο άρθρο 5^ΑΣ. Στο εν λόγω άρθρο, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι περιορισμοί που αυτό θέτει ως προς την άσκηση του δικαιώματος για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή

¹ Το πλήρες κείμενο των διατάξεων, ο αναγνώστης μπορεί να το αναζητήσει στο Παράρτημα της εργασίας.

προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων καθώς και η σύνδεση του με την προστασία της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του ατόμου (αρθ. 9 Σ) αλλά και των προσωπικών του δεδομένων (άρθ. 9^Α Σ).

Το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα τυγχάνει επίσης προστασίας σε πλήθος νομοθετικών διατάξεων. Αρχικά αξίζει να αναφερθεί ότι το δικαίωμα γνώσης των εγγράφων, για τον έχοντα έννομο συμφέρον, προβλέπεται ήδη από το 1946, στο άρθρο 902 του Αστικού Κώδικα. Περαιτέρω, το άρθρο 16 του ν. 1599/1986, ρύθμισε με τρόπο γενικό το «δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων» και επέτρεψε σε κάθε πολίτη, να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων χωρίς να απαιτείται η απόδειξη εννόμου συμφέροντος, με την επιφύλαξη όμως της προστασίας της ιδιωτικής ζωής τρίτων και των απορρήτων εγγράφων. Το πλέον όμως καίριο νομοθέτημα βάσει του οποίου οριοθετείται η πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα αποτελεί, ο ν. 2690/1999, με τον οποίο κυρώνεται ο Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας (στο εξής ΚΔΔσίας), ο οποίος στο άρθρο 5 προβλέπει:

«1. Κάθε ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων. Ως διοικητικά έγγραφα νοούνται όσα συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιες οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις. 2. Όποιος έχει ειδικό έννομο συμφέρον δικαιούται, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των ιδιωτικών εγγράφων που φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες και είναι σχετικά με υπόθεσή του η οποία εκκρεμεί σε αυτές ή έχει διεκπεραιωθεί από αυτές. 3. Το κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαίωμα δεν υφίσταται στις περιπτώσεις που το έγγραφο αφορά την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου, ή αν παραβλάπεται απόρρητο το οποίο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις. Η αρμόδια διοικητική αρχή μπορεί να αρνηθεί την ικανοποίηση του δικαιώματος τούτου αν το έγγραφο αναφέρεται στις συζητήσεις του Υπουργικού Συμβουλίου, ή αν η ικανοποίηση του δικαιώματος αυτού είναι δυνατόν να δυσχεράνει ουσιωδώς την έρευνα δικαστικών, διοικητικών, αστυνομικών ή στρατιωτικών αρχών σχετικώς με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης (...).»

Επομένως, στο άρθρο 5 του ΚΔΔσίας, παρέχεται ορισμός των διοικητικών εγγράφων, διαχωρίζεται η γνώση σε αυτά από τη γνώση σε ιδιωτικά έγγραφα που τηρεί το δημόσιο και επαναλαμβάνονται επιφυλάξεις για την προστασία του ιδιωτικού και οικογενειακού βίου τρίτων, για απόρρητα έγγραφα, καθώς και για την προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ή βιομηχανικής ιδιοκτησίας. Σύμφωνα άλλωστε με τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας (στο εξής ΣτΕ) «Κατά την έννοια των

διατάξεων αυτών, ερμηνευομένων ενόψει της διατάξεως του άρθρου 10 παρ.3 του Συντάγματος, η υποβολή από τον διοικουόμενο που έχει εύλογο ενδιαφέρον αιτήματος προς τη Διοίκηση να λάβει γνώση διοικητικών εγγράφων, συνιστά άσκηση δικαιώματος που αναγνωρίζεται από το νόμο. Συνεπώς, πράξη, με την οποία η Διοίκηση αρνείται να ικανοποιήσει τέτοιο αίτημα, έχει εκτελεστό χαρακτήρα και υπόκειται σε αίτηση ακυρώσεως»².

Λόγω και του εύρους των νομοθετημάτων που αφορούν την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα, στις 23.3.2015 εκδόθηκε το πδ 28/2015 «Κωδικοποίηση διατάξεων για την πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα και στοιχεία». Μεταξύ άλλων, στο άρθρο 1 κωδικοποιούνται οι διατάξεις του ΚΔΔσίας, τα άρθρα 8 και 21 περιέχουν τους ορισμούς των εννοιών που σχετίζονται με την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα και την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, στο άρθρο 21 προβλέπονται οι προϋποθέσεις επεξεργασίας και στο άρθρο 27 το δικαίωμα ενημέρωσης.

Σε ενωσιακό επίπεδο η πρόσβαση στα έγγραφα θεωρείται θεμελιώδες δικαίωμα και κατοχυρώνεται για πρώτη φορά στο άρθρο 255 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ), για την πρόσβαση στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής. Με γνώμονα τον ανοιχτό τρόπο λειτουργίας των ενωσιακών οργάνων και την πρόσβαση στα έγγραφα ως απαραίτητη προϋπόθεση για την υλοποίηση της, εκδόθηκε ο Κανονισμός 1049/2001³, ο οποίος αποτελεί το ισχύον παράγωγο δίκαιο στο πεδίο αυτό (Καραγεώργου, 2013, σ. 176). Σε κάθε περίπτωση το εν λόγω δικαίωμα κατοχυρώνεται ρητώς από το άρθρο 42 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ενώ στη σύγχρονη νομοθετική ενωσιακή πραγματικότητα, τίθεται υπό το πρίσμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων, σύμφωνα με τα άρθρα 15 και 86 του Κανονισμού (ΕΕ) 2016/679 (βλ. αναλυτικά για τον Κανονισμό, ενότητα 2.2).

Το δικαίωμα της πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα δεν μπορεί, κατά συνέπεια, να ιδωθεί μεμονωμένα, αλλά υπό το πρίσμα μιας προσέγγισης στην οποία θα σταθμίζεται, με βάση τις ισχύουσες συνταγματικές, εθνικές και ενωσιακές νομοθετικές προβλέψεις, για την προστασία των προσωπικών δεδομένων του διοικουμένου.

² ΣτΕ 1648/2019, 2913/2012, 841/1997, 1400/1992

³ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1049/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30^{ης} Μαΐου 2001, για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής.

1.2 Το υποκείμενο του δικαιώματος

Φορέας του δικαιώματος πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα, όπως και των λοιπών ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων είναι καταρχήν ο καθένας, δηλαδή κάθε φυσικό πρόσωπο, καθώς και τα νομικά πρόσωπα διότι είναι ένα δικαίωμα που προσιδιάζει στη φύση τους (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017, σ. 90).

Επίσης και οι αλλοδαποί πολίτες, είναι φορείς του δικαιώματος και δικαιούνται να λαμβάνουν πληροφορίες και έγγραφα που τους αφορούν, αφού τόσο οι συνταγματικές διατάξεις του άρθρου 5^A και του άρθρου 10, οι οποίες αναφέρονται σε κάθε πολίτη αδιακρίτως, όπως άλλωστε και οι αντίστοιχες νομοθετικές διατάξεις («*κάθε ενδιαφερόμενος*») ήδη από το άρθρο 16 του ν. 1599/1986, και βεβαίως το άρθρο 5 του ΚΔΔσίας (αντιστοίχως άρθ. 1 πδ 28/2015) δεν επιτρέπουν περιθώρια άλλης ερμηνείας.

Αναφορικά με τις δημόσιες υπηρεσίες, προσφάτως το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι δεν αποτελούν υποκείμενα του δικαιώματος αναφοράς με βάση το άρθρο 10Σ, ούτε το ίδιο το Κράτος ούτε άλλοι φορείς δημόσιας εξουσίας στις μεταξύ τους έννομες σχέσεις, οι οποίες ιδρύονται από τη ρύθμιση των αρμοδιοτήτων που τους έχουν ανατεθεί από την κείμενη νομοθεσία⁴. Αν και η υπόθεση αφορούσε ειδικότερα το άρθρο 4 του ΚΔΔσίας, για το δικαίωμα διεκπεραίωσης των αιτήσεων των διοικουμένων από τη διοίκηση, ωστόσο είναι κρίσιμο το σκεπτικό και για το άρθρο 5, καθώς γίνεται γενική αναφορά στο υποκείμενο του δικαιώματος που κατοχυρώνεται στο άρθρο 10 Σ.

1.3 Το εύλογο ενδιαφέρον και το ειδικό έννομο συμφέρον ως προϋπόθεση άσκησης του δικαιώματος

Μέσω της παρ. 1 του άρθρου 5 του ΚΔΔσίας, το υποκείμενο του δικαιώματος εξειδικεύεται στην έννοια «*κάθε ενδιαφερόμενος*» και θεμελιώνεται, με τον τρόπο αυτό, το δικαίωμα κάθε πολίτη στην πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα, με μόνη προϋπόθεση την υποβολή γραπτής αίτησης. Περαιτέρω και βάσει αυτού, δημιουργήθηκε και οριοθετήθηκε από τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, η έννοια του «*εύλογου ενδιαφέροντος*», ως απαραίτητης προϋπόθεσης για την άσκηση του δικαιώματος. Συγκεκριμένα «*ως εύλογο ενδιαφέρον δεν νοείται το ενδιαφέρον κάθε πολίτου για την εύρυθμη άσκηση των γενικών καθηκόντων της Υπηρεσίας και την τήρηση*

⁴ ΣτΕ 1187/2019

των νόμων, αλλά εκείνο το οποίο προκύπτει, κατά τρόπο αντικειμενικό, από την ύπαρξη μίας συγκεκριμένης, προσωπικής εννόμου σχέσεως συνδεδεμένης με το περιεχόμενο των διοικητικών στοιχείων στα οποία ζητείται πρόσβαση»⁵.

Σύμφωνα με το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους (στο εξής ΝΣΚ) ο επιθετικός προσδιορισμός «εύλογο» στην λέξη ενδιαφέρον δεν συνδέεται με ποσοτική ή ποιοτική διαβάθμιση του ενδιαφέροντος, αλλά σημαίνει απλά ενδιαφέρον που δεν αντίκειται στο δίκαιο. Επομένως ο αιτών δεν υποχρεούται να αναφέρει τους λόγους για τους οποίους ζητά πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα⁶, ενώ το πότε συντρέχει εύλογο ενδιαφέρον κρίνεται ad hoc⁷.

Η συνδρομή εύλογου ενδιαφέροντος στο πρόσωπο του αιτούντα, συμβάλλει στην εύρυθμη και αποτελεσματική λειτουργία των δημόσιων υπηρεσιών, η οποία στην περίπτωση που θα μπορούσε οποιοσδήποτε να ζητά οτιδήποτε από δημόσια έγγραφα θα υπήρχε κίνδυνος να διαταραχθεί (Ανδρικάκη, 2010, σ. 23). Εξάλλου και το Συμβούλιο της Επικρατείας τονίζει ότι οι σχετικές διατάξεις του ΚΔΔσίας «*αποβλέπουν προεχόντως στη λειτουργική αποτελεσματικότητα της Διοικήσεως και στην ποιοτική αναβάθμιση των υπηρεσιών της, ειδικότερα δε στην δραστηριοποίηση των διοικητικών υπηρεσιών για την ταχεία και αποτελεσματική εξυπηρέτηση των διοικουμένων (...)*»⁸. Επομένως, εφόσον η πρόσβαση του διοικουμένου στα δημόσια έγγραφα συνδέεται με την αποτελεσματική και εύρυθμη λειτουργία της διοίκησης, η άσκησή του θα πρέπει να συνάδει με τη λειτουργία αυτή και να μην αποτελεί εντέλει τροχοπέδη της.

Σε αντιδιαστολή με την πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα, η πρόσβαση στα ιδιωτικά έγγραφα (για τα οποία γίνεται εκτενής αναφορά στη συνέχεια) δεν είναι δυνατή υπό την προϋπόθεση μόνο της συνδρομής εύλογου ενδιαφέροντος από την πλευρά του αιτούντα, αλλά απαιτείται η ύπαρξη «ειδικού έννομου συμφέροντος», κατά την πρόβλεψη της παρ. 2 αρθ. 5 του ΚΔΔσίας. Κατά την πάγια θέση του ΝΣΚ το ειδικό έννομο συμφέρον, ταυτίζεται με το έννομο συμφέρον του άρθρου 902 ΑΚ και τις απαιτήσεις που τίθενται από αυτό (Μαυρίκας, 2010, σ. 130). Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 902 ΑΚ συντρέχει το έννομο συμφέρον όταν το έγγραφο έχει συνταχθεί προς το συμφέρον του αιτούντα, πιστοποιεί έννομη σχέση που τον αφορά, ή σχετίζεται με διαπραγματεύσεις που έγιναν σχετικά με τέτοια έννομη σχέση.

⁵ ΣτΕ 1214/2000

⁶ ΝΣΚ 19/2007

⁷ ΝΣΚ 7/2019

⁸ ΣτΕ 1187/2019

Διακρίνοντας τις δύο έννοιες το ΝΣΚ διευκρίνισε ότι έννομο είναι το συμφέρον που δεν αντίκειται στο δίκαιο και επιπλέον αναγνωρίζεται από το δίκαιο θετικά, ως άξιο έννομης προστασίας, ενώ εύλογο ενδιαφέρον αναγνωρίζεται και όταν το συμφέρον δεν αντίκειται μεν στο δίκαιο αλλά δεν αναγνωρίζεται αναγκαία και θετικά από αυτό, ως άξιο ιδιαίτερης έννομης προστασίας⁹.

Βάσει των ανωτέρω, είναι πλέον νομοθετικά και δικανικά οριοθετημένο ότι φορέας του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα, δύναται να είναι κάθε ενδιαφερόμενο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ύστερα από γραπτή αίτησή του. Ο όρος «ενδιαφερόμενος» δεν ταυτίζεται ούτε με τον καθένα, ούτε με αυτόν που δικαιολογεί ειδικό έννομο συμφέρον (γεγονός που αντιθέτως ισχύει στην περίπτωση των ιδιωτικών εγγράφων), αλλά σημαίνει αυτόν που έχει κάποιο εύλογο ενδιαφέρον και υποβάλλει προς τον σκοπό αυτόν αίτηση (Γέροντας, και συν., 2018, σ. 286).

1.4. Το αντικείμενο του δικαιώματος

Η δυνατότητα πρόσβασης στα έγγραφα χρήζει περαιτέρω εξειδίκευσης, η οποία συναρτάται από παράγοντες που αφορούν στο είδος του εγγράφου. Συγκεκριμένα, κρίνεται απαραίτητος ο διαχωρισμός διοικητικού και ιδιωτικού εγγράφου και η περαιτέρω ανάλυση του τελευταίου, εφόσον διαφέρει ο βασικός κανόνας για την πρόσβαση σε αυτά.

1.4.1 Τα διοικητικά έγγραφα

Ως διοικητικά έγγραφα, κατά το αρ. 5 παρ. 1 του ΚΔΔσίας, νοούνται όσα συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες ανεξαρτήτως αν αφορούν τον αιτούντα ή τρίτα πρόσωπα και δεν απαιτείται να έχουν τον χαρακτήρα των εκτελεστών πράξεων. Συνεπώς περιλαμβάνονται εγκύκλιοι, πρακτικά, αποφάσεις, στατιστικά στοιχεία και άλλα, με την απαρίθμηση των περιπτώσεων που παρατίθενται στο άρθρο να είναι ενδεικτική (Αργυρός, 2016). Δεν αποτελεί διοικητικό έγγραφο το συμβολαιογραφικό καίτοι έχει χαρακτήρα δημόσιου εγγράφου (Τάχος, 2009, σ.251).

Πέραν του ορισμού, σε διαδικαστικό επίπεδο, ως έγγραφο (ή διοικητικό στοιχείο) πρέπει να θεωρηθεί μόνο εκείνο του οποίου έχει τελειωθεί η διαδικασία έκδοσης ή

⁹ ΝΣΚ 278/2017

τουλάχιστον κατάρτισης (σχέδιο) και όχι εκείνο το σχέδιο ή τμήμα του, που βρίσκεται ακόμη στο στάδιο της επεξεργασίας και συνεπώς δεν έχει οριστικοποιηθεί το περιεχόμενό του. Για την ολοκλήρωση του διοικητικού εγγράφου απαιτείται αυτό να πρωτοκολληθεί και να υπογραφεί, οπότε και απαγορεύεται κάθε επέμβαση προς αλλοίωση του περιεχομένου του¹⁰. Με βάση άλλωστε τη νομολογία του ΣτΕ, «ως διοικητικά δε έγγραφα θεωρούνται όλα τα έγγραφα που συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως είναι, μεταξύ άλλων, και οι εκθέσεις»¹¹.

Το δικαίωμα πρόσβασης αφορά και ηλεκτρονικό υλικό, δηλαδή πληροφορίες εγγεγραμμένες στο πλαίσιο ενός ηλεκτρονικού – πληροφοριακού συστήματος, οι οποίες είναι πρόσφορες να αποδείξουν γεγονότα που μπορούν να έχουν έννομες συνέπειες. Άλλωστε και στο αρ. 9 του ν.3979/2011 «Για την ηλεκτρονική διακυβέρνηση και λοιπές διατάξεις» (άρθ. 2 του πδ 28/2015), το δικαίωμα της πρόσβασης αφορά πλέον και τα ηλεκτρονικά έγγραφα, δεδομένου ότι η σταδιακή ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης, θα έχει ως αποτέλεσμα μεγάλος όγκος διοικητικών στοιχείων να υφίστανται αποκλειστικά σε ηλεκτρονική μορφή.

1.4.2 Τα ιδιωτικά έγγραφα

Το αντικείμενο του δικαιώματος γνώσης των εγγράφων αφορά επίσης τα ιδιωτικά έγγραφα τα οποία φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες και για την πρόσβασή του σε αυτά ο αιτών θα πρέπει να έχει ειδικό έννομο συμφέρον (αρθ. 5 παρ. 2 ΚΔΔσίας). Στον ΚΔΔσία δεν αναφέρεται ο ορισμός του «ιδιωτικού εγγράφου» ούτε ενδεικτική απαρίθμηση. Με βάση τη θεωρία ως «ιδιωτικό» έγγραφο νοείται εκείνο που δεν εμπίπτει στην έννοια του «διοικητικού», όπως λ.χ. είναι η επιστολή ή ένα ιδιωτικό συμφωνητικό (Τάχος, 2009, σ.252).

Σύμφωνα με τις γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, τα ιδιωτικά έγγραφα που εισήλθαν στην υπηρεσία και χρησιμοποιήθηκαν για τη θεμελίωση ή με οποιοδήποτε τρόπο διαμόρφωση γνώμης ή κρίσης του διοικητικού οργάνου, στο πλαίσιο της διοικητικής του δράσης, αρκεί αυτή να έχει ολοκληρωθεί με την αρμοδίως έκδοση της σχετικής απόφασης, θεωρείται ότι έχουν αποβάλλει των ιδιωτικό τους χαρακτήρα και έχουν καταστεί δημόσια (διοικητικά)¹².

¹⁰ ΝΣΚ 383/2000

¹¹ Βλ ενδεικτικά ΣτΕ 986/2019

¹² Βλ ενδεικτικά ΝΣΚ 7/2020, 70/2017, 50/2017.

Βεβαίως, θα πρέπει να επισημανθεί ότι αυτή η θέση κατοχυρώνεται και νομοθετικά στο αρθ. 8 πδ 28/2015 σύμφωνα με το οποίο λογίζονται ως δημόσια και τα ιδιωτικά έγγραφα που βρίσκονται σε αρχεία (φακέλους) φορέων του δημόσιου τομέα και χρησιμοποιήθηκαν ή λήφθηκαν υπόψη για τον καθορισμό της διοικητικής δράσης.

1.5 Ο τρόπος άσκησης και ικανοποίηση του δικαιώματος

Ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος προβλέπεται ρητά στον ΚΔΔσίας (αρθ. 5 παρ.1 και 4). Ο ενδιαφερόμενος κατόπιν υποβολής γραπτής αίτησης μπορεί να λαμβάνει γνώση, είτε με μελέτη του εγγράφου εντός της υπηρεσίας είτε μέσω της χορήγησης αντιγράφου. Αν πρόκειται για πληροφορίες ιατρικού χαρακτήρα, αυτές γνωστοποιούνται στον αιτούντα με τη βοήθεια γιατρού, ο οποίος ορίζεται για τον σκοπό αυτόν. Συμπληρωματικά, και λόγω της διευρυμένης χρήσης τεχνολογικών μέσων από τη διοίκηση, το δικαίωμα ικανοποιείται και με τη χρήση ΤΠΕ (αρθ. 2 και 3 πδ 28/2015), με αποτέλεσμα ο πολίτης να αποκτά αμεσότερη και ευκολότερη πρόσβαση.

Ζήτημα ανακύπτει ως προς τον ορισμένο χαρακτήρα του αιτήματος του διοικουμένου. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έχει κρίνει¹³ ότι για να υπάρχει υποχρέωση της Διοίκησης να επιτρέψει την πρόσβαση σε διοικητικά έγγραφα, απαιτείται να υποβληθεί γραπτή αίτηση, η οποία να αναφέρεται σε συγκεκριμένα έγγραφα. Επιπλέον η αίτηση χορήγησης εγγράφων θα πρέπει να αφορά μόνον έγγραφα που έχουν ήδη εκδοθεί και φυλάσσονται στην αρμόδια υπηρεσία και όχι αυτά που είναι ενδεχόμενο να εκδοθούν στο μέλλον. Ομοίως το ΝΣΚ ερμηνεύοντας συνδυαστικά το αρθ. 5 παρ. 1 του ΚΔΔσίας και το αρθ. 25 παρ. 3 Σ, έχει γνωμοδοτήσει ότι η αίτηση θα πρέπει να αναφέρεται σε συγκεκριμένα, ή προσδιορίσιμα έγγραφα και όχι σε έγγραφα γενικού και αορίστου περιεχομένου¹⁴

Στο δικαίωμα γνώσης, ύστερα από γραπτή αίτηση, αντιστοιχεί η υποχρέωση της διοίκησης είτε να παρέχει την πρόσβαση είτε αιτιολογημένα να αρνηθεί την ικανοποίηση του σχετικού αιτήματος. Υπόχρεοι, ως προς αυτό φορείς είναι σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις, όλοι οι κρατικοί φορείς ανεξάρτητα από το καθεστώς

¹³ ΣτΕ 986/2019, 1628/2014, 1442/2005

¹⁴ Βλ. ενδεικτικά ΝΣΚ 7/2020

δημοσίου, ιδιωτικού ή μικτού δικαίου που τους διέπει, όπως ορίζεται άλλωστε από τις διατάξεις για το πεδίο εφαρμογής του ΚΔΔσίας.¹⁵

Τέλος, τίθεται από τον νόμο (αρθ. 5 παρ. 6 ΚΔΔσίας)¹⁶ το χρονικό περιθώριο των είκοσι (20) ημερών εντός του οποίου υποχρεούται η αρμόδια υπηρεσία να απαντήσει. Η απάντησή της θα πρέπει να είναι έγγραφη και αιτιολογημένη μόνο στην περίπτωση απόρριψης του αιτήματος. Η άρνηση της Διοίκησης, η οποία τεκμαίρεται με την άπρακτη πάροδο 20 ημερών από τη υποβολή της αίτησης να ικανοποιήσει το αίτημα του φορολογούμενου να λάβει γνώση διοικητικών εγγράφων έχει εκτελεστό χαρακτήρα και υπόκειται σε προσβολή με αίτηση ακυρώσεως (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017, σ. 456).¹⁷

1.6 Οι περιορισμοί του δικαιώματος

Το δικαίωμα της πρόσβασης στα έγγραφα, όπως και τα λοιπά δικαιώματα, δεν μπορεί να ασκείται κατά τρόπο απόλυτο. Για την προστασία των λοιπών δικαιωμάτων και των συμφερόντων των πολιτών, επιβάλλεται να υπάρχουν περιορισμοί στην άσκηση του. Υπό το σκεπτικό αυτό, η παρ. 3 του αρθ. 5 του ΚΔΔσίας καθιερώνει περιορισμούς που διακρίνονται σε απόλυτους και σχετικούς (Γέροντας, και συν., 2018, σ. 285).

Στην πρώτη κατηγορία υπάγονται όσα έγγραφα αφορούν την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου ή όταν η πρόσβαση σε αυτά παραβιάζει απόρρητο το οποίο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις. Από τον ΚΔΔσίας δεν εξειδικεύεται ποιά έγγραφα αναφέρονται στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, όμως προκύπτει ότι περιλαμβάνονται έγγραφα που περιέχουν στοιχεία τα οποία συγκροτούν την έννοια της αυστηρής οικογενειακής ή ιδιωτικής ζωής και βέβαια μπορεί να είναι από τα στοιχεία της ταυτότητας μέχρι την ποινική, πολιτική, κοινωνική ή ερωτική συμπεριφορά (Ανδρικήκη, 2010, σ. 26). Ως προς το απόρρητο, ο ΚΔΔσίας είναι σαφής ότι πρόκειται γι' αυτό που προβλέπεται από ειδικές διατάξεις και όχι το απόρρητο κατά τη βούληση

¹⁵ Το πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του ΚΔΔσίας (ν. 2690/1999) τροποποιήθηκε με την προσθήκη του αρ. 7 παρ. 1 ν.4325/2015, ως δευτέρου εδαφίου στο αρ. 1, σύμφωνα με το οποίο κατ' εξαίρεση εφαρμόζονται οι διατάξεις του ΚΔΔσίας στα Ν.Π.Ι.Δ που ανήκουν στο κράτος ή επιχορηγούνται τακτικώς από τους κρατικούς πόρους κατά 50% τουλάχιστον του ετήσιου προϋπολογισμού τους, τα Ν.Π.Ι.Δ. και οι Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί (ΔΕΚΟ) του Κεφαλαίου Α' του ν.3429/2005, καθώς και τα νομικά πρόσωπα και οι επιχειρήσεις των Ο.Τ.Α, εντός ή εκτός Γενικής Κυβέρνησης.

¹⁶ Όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 11 παρ. 2 του ν. 3230/2004.

¹⁷ Βλ. επίσης ΣτΕ 3130/2000, 205/2000, 1397/1993.

του συντάκτη ή της διοικητικής αρχής. Ενδεικτικά, η έννοια του απορρήτου περιλαμβάνει το ιατρικό, επαγγελματικό, τραπεζικό, φορολογικό απόρρητο κ.α.

Περαιτέρω, στην κατηγορία των σχετικών περιορισμών υπάγονται τα έγγραφα που αφορούν τις συζητήσεις του Υπουργικού Συμβουλίου ή αν δημιουργείται κίνδυνος η γνώση των συγκεκριμένων εγγράφων να δυσχεράνει ουσιωδώς την έρευνα δικαστικών, διοικητικών¹⁸, αστυνομικών ή στρατιωτικών αρχών που σχετίζονται με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης. Στις περιπτώσεις που αφορούν τους σχετικούς περιορισμούς, το δικαίωμα γνώσης τελεί υπό τη διακριτική ευχέρεια της διοίκησης, διότι, όπως ορίζει ο νόμος, η αρμόδια αρχή «*μπορεί να αρνηθεί*» (Τάχος, 2009, σ. 254).

Ιδιαίτερης αναφοράς χρήζουν τα έγγραφα των συνεδριάσεων του Υπουργικού Συμβουλίου, για τα οποία υφίσταται και η διάταξη του αρθ. 9 πδ 63/2005, που τις καθιστά απόρρητες. Επί αυτού κρίθηκε ότι εφόσον τα έγγραφα αφορούν στοιχεία που αναφέρονται προσωπικά στον αιτούντα, δύναται να ικανοποιηθεί το δικαίωμα πρόσβασης τους σε αυτά¹⁹.

Ενόψει του ότι το δικαίωμα στη γνώση των διοικητικών εγγράφων αποτελεί συχνά τον «προθάλαμο» για την άσκηση του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, επιβάλλεται η περιοριστική ερμηνεία των εξαιρέσεων - περιορισμών (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017, σ.455). Απαιτείται άλλωστε, η ενόψει των συνθηκών της συγκεκριμένης περίπτωσης, ad hoc στάθμιση με άλλα προστατευόμενα δικαιώματα ή συμφέροντα (Τζέμου, 2019, σ. 92). Ειδικότερα, απαιτείται εναρμόνιση και στάθμιση κατεξοχήν με το δικαίωμα στην προστασία προσωπικών δεδομένων.

¹⁸ Η λέξη «διοικητικών» προστέθηκε με το αρ. 8 παρ. 2 του ν. 2880/2001.

¹⁹ ΣτΕ 3130/2000.

Κεφάλαιο Β'

2. Το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων

Η διαφανής και δημοκρατική διακυβέρνηση ενός σύγχρονου κράτους, πλην της κατοχύρωσης και προστασίας του δικαιώματος πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα, περιλαμβάνει και την εναρμόνιση της άσκησής του με το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Στην ελληνική έννομη τάξη, η διαμόρφωση του θεσμικού πλαισίου για την κατοχύρωση του δικαιώματος της προστασίας των προσωπικών δεδομένων τελεί υπό την επιρροή του διεθνούς και του ενωσιακού δικαίου.

Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων είναι άμεσα συνδεδεμένο με αυτό της προστασίας του ιδιωτικού βίου το οποίο κατοχυρώνεται για πρώτη φορά σε διεθνές νομικό κείμενο το 1948, στο άρθρο 12 της Οικουμενικής Διακήρυξης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε). Δύο χρόνια αργότερα, και υπό την επίδραση της Οικουμενικής Διακήρυξης, το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) που στο άρθρο 8 εγγυάται το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής και ορίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες επιτρέπονται περιορισμοί του. Σύμφωνα πλέον με πάγια ερμηνεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), στο κανονιστικό περιεχόμενο του άρθρου αυτού εντάσσεται και το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων²⁰.

Με στόχο την ενδυνάμωση της προστασίας που παρέχει το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα (γνωστή ως Σύμβαση 108) περιέχει την πρώτη κωδικοποίηση του σκληρού πυρήνα της προστασίας προσωπικών δεδομένων (Σωτηρόπουλος, 2006, σ. 14), κυρώθηκε δε από την Ελλάδα με τον ν. 2068/1992 και τέθηκε σε ισχύ από την 1.12.1995.

²⁰ Βλ. ανάμεσα σε πολλές, ενδεικτικά: ΕΔΔΑ, *Rotaru v. Romania* (no.28341/95), 4/5/2000, όπου κρίθηκε ότι η αποθήκευση και η χρήση προσωπικών δεδομένων από τις μυστικές αρχές ασφαλείας και η έλλειψη δυνατότητας αμφισβήτησης της ακρίβειας των δεδομένων αυτών, παραβιάζει το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ.

2.1 Η συνταγματική κατοχύρωση του δικαιώματος

Με το ψήφισμα της 6^{ης} Απριλίου 2001 της Ζ' Αναθεωρητικής Βουλής των Ελλήνων, προστέθηκε στο κείμενο του Συντάγματος το άρθρο 9^Α, στο οποίο κατοχυρώνεται αφενός το δικαίωμα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων του ατόμου, αφετέρου η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (στο εξής ΑΠΔΠΧ). Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 9^Α: *«Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών του δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει».*

Στο «νέο» αυτό άρθρο βρίσκει πλέον ρητή κατοχύρωση, το δικαίωμα πληροφοριακής αυτοδιάθεσης, ή κατά άλλη διατύπωση, πληροφοριακού αυτοκαθορισμού ή αυτοπροσδιορισμού (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017, σ. 249). Το δικαίωμα όμως αυτό μπορεί να αποτελεί το θεμέλιο για περιορισμούς στο δικαίωμα στην πληροφόρηση, σύμφωνα με τη διατύπωση του άρθρου 5^Α, στη δεύτερη παράγραφο του οποίου αναφέρεται ότι *«Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19».* Η ίδια «σύγκρουση» ανακύπτει και σε σχέση με το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα (άρθρα 5^Α παρ. 1 και 10 παρ. 1 και 3 Σ).

Στις περιπτώσεις αυτές δεν μπορεί να γίνει λόγος για υπερίσχυση του ενός ή του άλλου δικαιώματος in abstracto, αλλά πρέπει να γίνει στάθμιση in concreto με βάση τα εκάστοτε πραγματικά δεδομένα και με επιδίωξη την πρακτική εναρμόνιση της άσκησης των συγκρουόμενων δικαιωμάτων (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017, σ. 251) Εξάλλου, εύστοχα επισημαίνεται ότι η δυνατότητα πρόσβασης στην πληροφορία αποτελεί προϋπόθεση άσκησης της πληροφοριακής αυτοδιάθεσης και άρα, η σχέση των δικαιωμάτων των άρθρων 5^Α και 9^Α του Συντάγματος, εκτός από συγκρουσιακή είναι και συμπληρωματική (Κοντιάδης, 2002, σ.212).

2.2. Το ενωσιακό θεσμικό πλαίσιο

Το δικαίωμα στην προστασία των προσωπικών δεδομένων κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 8 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (στο εξής Χάρτης), αναβαθμίζοντας το ρητά σε επίπεδο θεμελιώδους δικαιώματος στο ενωσιακό δίκαιο (παρ. 1), καθορίζοντας τις συνιστώσες από τις οποίες αποτελείται (παρ. 2) καθώς και τον έλεγχο της τήρησής του, από ανεξάρτητη αρχή (παρ. 3). Η Συνθήκη της Λισαβόνας προσέδωσε άλλωστε στον Χάρτη (άρθρο 6), το ίδιο νομικό κύρος με αυτό των Συνθηκών, από την 1^η Δεκεμβρίου 2009²¹.

Παράλληλα, η Οδηγία 95/46/ΕΚ «για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών» υπήρξε, χωρίς αμφιβολία, ορόσημο στην ιστορία και την εξέλιξη της προστασίας (Μήτρου, 2017,σ. 11). Η Οδηγία ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη με τον ν. 2472/1997 «Προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα», βάσει του οποίου αρχικά συστήθηκε η ΑΠΔΠΧ²², σύμφωνα με τις κατευθυντήριες γραμμές της.

Μετά από είκοσι χρόνια που η Οδηγία αυτή, αποτελούσε την κύρια νομική πράξη της ΕΕ στον τομέα της προστασίας προσωπικών δεδομένων (FRA, 2018), καταργείται με την ψήφιση του Κανονισμού 2016/679 υπό τον τίτλο «Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων» (στο εξής ΓΚΠΔ ή Κανονισμός)²³, που τίθεται σε ισχύ την 25^η Μαΐου του 2018²⁴.

Ο Κανονισμός όντας υπερνομοθετικής ισχύος και άμεσα δεσμευτικός ως έχει, για όλα τα κράτη μέλη, οδηγεί αναμφίβολα σε μεγαλύτερο βαθμό εναρμόνισης των

²¹ Το πρωτογενές ενωσιακό δίκαιο επίσης προβλέπει, στο άρθρο 16 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), τη γενική αρμοδιότητα της ΕΕ να νομοθετεί επί ζητημάτων προστασίας των δεδομένων.

²² Τα άρθρα 15 έως 20 του ν.2472/1997, ρυθμίζουν τον χαρακτήρα και τον τρόπο λειτουργίας της ΑΠΔΠΧ.

²³ Κανονισμός (ΕΕ) 2016/679 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Απριλίου 2016, για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και για την ελεύθερη κυκλοφορία των δεδομένων αυτών και την κατάργηση της οδηγίας 95/46/ΕΚ (Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων).

²⁴ Στο χρονικό διάστημα από την έκδοση της Οδηγίας 95/46/ΕΚ έως και την ψήφιση του ΓΚΠΔ, χρειάστηκε να εκδοθούν λεπτομερέστερες διατάξεις, προκειμένου να επιτευχθεί η αναγκαία σαφήνεια κατά τη στάθμιση άλλων έννομων συμφερόντων. Ενδεικτικά, στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών εκδόθηκε η Οδηγία 2009/136/ΕΚ (που τροποποίησε τις Οδηγίες 2002/22/ΕΚ, 2002/58/ΕΚ και τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 2006/2004) η οποία ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον ν. 4070/2012. Σχετικά με την διατήρηση δεδομένων που παράγονται ή υποβάλλονται σε επεξεργασία σε συνάρτηση με την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή δημόσιων δικτύων επικοινωνιών, χρήση συστημάτων επιτήρησης με τη λήψη ή καταγραφή ήχου ή εικόνας σε δημόσιους χώρους, η Οδηγία 2006/24/ΕΚ ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο τον ν. 3917/2011.

εθνικών νομοθεσιών, σκοπεύοντας να ανταποκριθεί στις ραγδαίες τεχνολογικές εξελίξεις που επιτρέπουν την ευρεία χρήση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στις δραστηριότητες των φυσικών προσώπων, του δημόσιου τομέα και των ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Το γενικό πεδίο εφαρμογής του αφορά σε κάθε αυτοματοποιημένη ή μη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, τόσο στον δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα και προστατεύει όλους όσους υφίστανται παραβιάσεις. Ρυθμίζει μεταξύ άλλων για τη σαφή και επιβεβαιωμένη συγκατάθεσή τους για την επεξεργασία των δεδομένων τους, το δικαίωμα να λαμβάνουν σχετικές σαφείς και κατανοητές πληροφορίες, το δικαίωμα στη λήθη και το δικαίωμα να γνωρίζουν ενδεχόμενη υποκλοπή των δεδομένων τους.

Τον Μάιο του 2018 τέθηκε επίσης σε ισχύ και η Οδηγία (ΕΕ) 2016/680 για την προστασία των φυσικών προσώπων έναντι της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από αρμόδιες αρχές για τους σκοπούς της πρόληψης, διερεύνησης, ανίχνευσης ή δίωξης ποινικών αδικημάτων ή της εκτέλεσης ποινικών κυρώσεων, δηλαδή για την προστασία των δεδομένων των θυμάτων, μαρτύρων και υπόπτων εγκλήματος, στο πλαίσιο της επιβολής του νόμου από τις αρμόδιες αρχές. Ταυτόχρονα η Οδηγία στοχεύει στο να διευκολύνει τη διασυνοριακή συνεργασία στον αγώνα κατά του εγκλήματος και της τρομοκρατίας.

Στις 29.8.2018 τέθηκε σε ισχύ ο εφαρμοστικός ν.4624/2019, με τον οποίο καταργείται ο ν.2472/1997²⁵, αντικαθίσταται το ρυθμιστικό πλαίσιο της συγκρότησης και λειτουργίας της ΑΠΔΠΧ, λαμβάνονται μέτρα για την εφαρμογή του Κανονισμού και ενσωματώνεται στο εθνικό δίκαιο η ως άνω Οδηγία (ΕΕ) 2016/680. Επί του παρόντος, λοιπόν, η δράση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης καθορίζεται από το θεσμικό πλαίσιο που διαμορφώνεται από τις διατάξεις του Συντάγματος, του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, της ΕΣΔΔΑ, του Κανονισμού και τις διατάξεις του εφαρμοστικού ν.4624/2019.

²⁵ Από την 29/8/2019 ο νόμος καταργήθηκε με το Άρθρο 84 του ν.4624/2019, με την επιφύλαξη των ορισμών του άρθρου 2, της περίπτωσης β' του άρθρου 2 και του εδαφίου β' της παραγράφου 2 του άρθρου 3, του τρίτου έως και του τελευταίου εδαφίου της περίπτωσης β' της παραγράφου 2 του άρθρου 3, του άρθρου 13 παράγραφος 3, της σύστασης της Αρχής με την παράγραφο 1 του άρθρου 15, του άρθρου 18 παράγραφοι 2 και 3 και του άρθρου 21 που αφορά την επιβολή διοικητικών κυρώσεων σύμφωνα με το άρθρο 13 παράγραφος 4 του ν. 3471/2006 (Α'133) τα οποία διατηρούνται σε ισχύ.

2.3 Η έννοια των προσωπικών δεδομένων

Η προσπάθεια του νομοθέτη να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που προκύπτουν λόγω της ραγδαίας τεχνολογικής εξέλιξης, αποτυπώνεται στους ορισμούς των προσωπικών δεδομένων και του υποκειμένου τους, που δίνονται στο άρθρο 4 στοιχ. 1 του ΓΚΠΔ. Συγκεκριμένα, ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ορίζεται *«κάθε πληροφορία που αφορά ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο (υποκείμενο των δεδομένων)· το ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο είναι εκείνο του οποίου η ταυτότητα μπορεί να εξακριβωθεί, άμεσα ή έμμεσα, ιδίως μέσω αναφοράς σε αναγνωριστικό στοιχείο ταυτότητας, όπως όνομα, σε αριθμό ταυτότητας, σε δεδομένα θέσης, σε επιγραμμικό αναγνωριστικό ταυτότητας ή σε έναν ή περισσότερους παράγοντες που προσιδιάζουν στη σωματική, φυσιολογική, γενετική, ψυχολογική, οικονομική, πολιτιστική ή κοινωνική ταυτότητα του εν λόγω φυσικού προσώπου»*. Σύμφωνα με την ερμηνεία που έχει δοθεί από την Ομάδα του Άρθρου 29²⁶, με τον όρο «κάθε πληροφορία» (ο οποίος παρέμεινε ως είχε στο αρθ. 2 της Οδηγίας 95/46/ΕΚ) ο νομοθέτης εκφράζει την πρόθεση του να προσδώσει στην έννοια των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ευρεία σημασία.

Επιπλέον, σύμφωνα με τις διατάξεις του Κανονισμού, ως δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα αναγνωρίζονται και όσα έχουν καταστεί ανώνυμα μέσω της κρυπτογράφησης ή της χρήσης ψευδωνύμων²⁷, αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την ταυτοποίηση ενός ατόμου. Στην περίπτωση που η ανωνυμοποίηση είναι μη αναστρέψιμη, τα δεδομένα δεν θεωρούνται πλέον ως προσωπικά (βλ. αιτιολογική σκέψη 26), οπότε δεν εντάσσονται στο προστατευτικό πλαίσιο του Κανονισμού. Ο Κανονισμός δεν έχει επίσης εφαρμογή σε νομικά πρόσωπα (βλ. αιτιολογική σκέψη 14), καθώς και σε προσωπικά δεδομένα θανόντων. Για τα τελευταία, η κανονιστική ρύθμιση επαφίεται στον εκάστοτε εθνικό νομοθέτη (βλ. αιτιολογική σκέψη 27)²⁸.

²⁶ Γνώμη 4/2007 σχετικά με την έννοια του όρου «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα».

²⁷ Ως ψευδωνυμοποίηση ορίζεται (αρθ. 2 στοιχ. 5 ΓΚΠΔ) η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατά τρόπο ώστε τα δεδομένα να μην μπορούν πλέον να αποδοθούν σε συγκεκριμένο υποκείμενο των δεδομένων χωρίς τη χρήση συμπληρωματικών πληροφοριών, εφόσον οι εν λόγω συμπληρωματικές πληροφορίες διατηρούνται χωριστά και υπόκεινται σε τεχνικά και οργανωτικά μέτρα προκειμένου να διασφαλιστεί ότι δεν μπορούν να αποδοθούν σε ταυτοποιημένο ή ταυτοποιήσιμο φυσικό πρόσωπο.

²⁸ Η συγκεκριμένη κατηγορία προσωπικών δεδομένων είχε απασχολήσει και την ΑΠΔΠΧ, η οποία σε Απόφαση της (19/2007) αναφέρει ότι *«προστατεύονται μόνο τα προσωπικά δεδομένα των φυσικών προσώπων που βρίσκονται εν ζωή. Στην ελληνική έννομη τάξη δεν υπάρχει ειδική προστασία δεδομένων νεκρών. Επομένως, για την προστασία των δεδομένων εκείνων που έχουν αποβιώσει ο ν. 2472/1997 δεν εφαρμόζεται»*. Όμως για τους θανόντες παρέχεται post mortem προστασία, με το δίκαιο της προσωπικότητας (Λαουδίκος, 2019, σ.28).

Τα ερμηνευτικά ζητήματα που είχαν ανακύψει πριν εφαρμογή του Κανονισμού, συνδέονταν κυρίως με την έννοια του ταυτοποιήσιμου φυσικού προσώπου το οποίο αφορά η πληροφορία (Μήτρου, 2017, σ. 40). Στο σημείο αυτό ο Κανονισμός προσαρμοζόμενος στη σύγχρονη τεχνολογική πραγματικότητα, είναι αναλυτικότερος σε σχέση με την Οδηγία 95/46/EK, προσθέτοντας ως παράγοντες ταυτοποίησης τη «γενετική ταυτότητα», τα «δεδομένα θέσης» αλλά και κάθε «επιγραμμικό αναγνωριστικό ταυτότητας», καθώς αναγνωρίζεται ότι μπορεί να αφήνει ίχνη που οδηγούν στην ταυτότητα του προσώπου (βλ. αιτιολογική σκέψη 30). Μολαταύτα, ο Ευρωπαίος νομοθέτης έχει επίγνωση της μεταβλητότητας των δεδομένων, προνοώντας στην αιτιολογική σκέψη 26 και άλλα μέσα που είναι «ευλόγως πιθανό» να χρησιμοποιηθούν για την ταυτοποίηση ενός φυσικού προσώπου (Μήτρου, 2017, σ. 41).

2.4 Ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων

Πέραν του γενικού ορισμού, ο Ευρωπαίος νομοθέτης προβλέπει ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Υπό το προηγούμενο πλαίσιο, τα δεδομένα διαχωρίζονταν σε ευαίσθητα και απλά. Το ονοματεπώνυμο, η διεύθυνση κατοικίας, η ηλεκτρονική διεύθυνση, ο Αριθμός Φορολογικού Μητρώου (Α.Φ.Μ), η οικογενειακή κατάσταση, ο Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης (Α.Μ.Κ.Α)²⁹, οι καταστάσεις που περιλαμβάνουν αμοιβές εργαζομένων³⁰ κ.α. αποτελούν συνήθη παραδείγματα απλών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Στην ίδια λογική, τα δεδομένα πλέον διαχωρίζονται στα απλά και στις ειδικές κατηγορίες. Σ' αυτές εντάσσονται όσα χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας, λόγω του χαρακτήρα και της άμεσης συνάρτησης που έχουν με θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες (βλ. αιτιολογική σκέψη 51). Συγκεκριμένα κατά το άρθρο 9 του Κανονισμού *«Απαγορεύεται η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που αποκαλύπτουν τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις ή τη συμμετοχή σε συνδικαλιστική οργάνωση, καθώς και η επεξεργασία γενετικών δεδομένων, βιομετρικών δεδομένων με σκοπό την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση προσώπου, δεδομένων που αφορούν την υγεία ή δεδομένων που αφορούν τη*

²⁹ ΑΠΔΠΧ 56/2010 κατά την οποία η υποχρεωτική αναγραφή του ΑΜΚΑ των εμπλεκόμενων ιατρών και φαρμακοποιών στα συνταγολόγια των ασφαλιστικών οργανισμών συνιστά νόμιμη επεξεργασία απλών δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

³⁰ ΑΠΔΠΧ 37/2009, στην οποία κρίνεται ότι οι ονομαστικές καταστάσεις των πάσης φύσεως αμοιβών αποτελούν απλά προσωπικά δεδομένα.

σεξουαλική ζωή φυσικού προσώπου ή τον γενετήσιο προσανατολισμό». Η επεξεργασία των εν λόγω δεδομένων επιτρέπεται μόνο σε ειδικές περιπτώσεις, όπως αυτές αναλυτικά προβλέπονται στην τρίτη παράγραφο του ίδιου άρθρου, και αφορούν την συμμόρφωση προς ειδικότερες εθνικές διατάξεις, κατά την άσκηση δημόσιας εξουσίας και τέλεσης του δημοσίου συμφέροντος. Ο Κανονισμός (και το αρθ. 29 του ν.4624/2019) προσθέτει ρητά, έναντι της προγενέστερης Οδηγίας 95/46/ΕΚ, στις ειδικές κατηγορίες δεδομένων, τα βιομετρικά³¹ και γενετικά δεδομένα³², ο χαρακτηρισμός των οποίων ως ευαίσθητων παλαιότερα δεν ήταν αδιαμφισβήτητος (Παναγοπούλου-Κουτνατζή, 2017, σ. 25).

Προβληματική έχει επίσης αναπτυχθεί αναφορικά με προσωπικά δεδομένα που άπτονται των θρησκευτικών πεποιθήσεων, όπως είναι οι βαπτίσεις. Η ΑΠΔΠΧ έχει αποφανθεί ότι εμπίπτουν στα ευαίσθητα δεδομένα και επομένως στο καθεστώς προστασίας του αρθ. 2 εδ. β' του ν. 2472/1997³³. Η δράση όμως της δημόσιας διοίκησης φαίνεται να μην συμβαδίζει, όπως καταδεικνύεται από την προσφυγή στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, ελλήνων πολιτών³⁴. Η προσφυγή αφορούσε τη χειρόγραφη σημείωση της λέξης «ονοματοδοσία» στη ληξιαρχική πράξη γεννήσεως του παιδιού τους, γεγονός που υπονοούσε ότι το παιδί δεν είχε βαπτιστεί. Το Δικαστήριο έκρινε ότι η συμπερίληψη αυτών των πληροφοριών σε ένα έγγραφο, που ήταν τόσο βασικό και απαραίτητο (επί παραδείγματι για την εγγραφή στο σχολείο), παραβιάζει το άρθρο 9 της ΕΣΔΔΑ (ελευθερία της θρησκείας) και θα μπορούσε ακόμη και να εκθέσει το παιδί και τους γονείς σε κίνδυνο διακρίσεων στις συνδιαλλαγές τους με τις διοικητικές αρχές.

Βάσει των προηγούμενων, γίνεται εμφανές ότι για τις περιπτώσεις που αφορούν ειδικές κατηγορίες δεδομένων είναι δυνατό να προκύψουν ερμηνευτικά προβλήματα, τα οποία έχουν άμεσο αντίκτυπο στην ορθή λειτουργία και λήψη αποφάσεων εκ μέρους της δημόσιας διοίκησης³⁵. Η πολυπλοκότητα του θέματος μάλλον εντείνεται όταν ένα

³¹ «βιομετρικά δεδομένα»: δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα τα οποία προκύπτουν από ειδική τεχνική επεξεργασία συνδεδεμένη με φυσικά, βιολογικά ή συμπεριφορικά χαρακτηριστικά φυσικού προσώπου και τα οποία επιτρέπουν ή επιβεβαιώνουν την αδιαμφισβήτητη ταυτοποίηση του εν λόγω φυσικού προσώπου, όπως εικόνες προσώπου ή δακτυλοσκοπικά δεδομένα (άρθ. 4 στοιχ.14 ΓΚΠΔ).

³² «γενετικά δεδομένα»: τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που αφορούν τα γενετικά χαρακτηριστικά φυσικού προσώπου που κληρονομήθηκαν ή αποκτήθηκαν, όπως προκύπτουν, ιδίως, από ανάλυση βιολογικού δείγματος του εν λόγω φυσικού προσώπου και τα οποία παρέχουν μοναδικές πληροφορίες σχετικά με την φυσιολογία ή την υγεία του εν λόγω φυσικού προσώπου (άρθ. 4 στοιχ.13 ΓΚΠΔ).

³³ ΑΠΔΠΧ 19/2007.

³⁴ Σταυρόπουλος κ.α. κατά Ελλάδα της 25.06.2020.

³⁵ Ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης, λόγω και του εύρους των ατόμων που αφορούν, οι αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ (2/2010, 10/2009 κ.α) αναφορικά με δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που σχετίζονται με την κοινωνική πρόνοια (όπως είναι επί παραδείγματι το επίδομα από τον ΟΑΕΔ), για τα οποία έκρινε ότι συνιστούν ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα.

δημόσιο έγγραφο περιέχει απλά και ειδικών κατηγοριών δεδομένα, πολλώ δε μάλλον, όταν οι κανόνες επεξεργασίας τους διαφέρουν (άρθ. 6, 9 ΓΚΠΔ και αρθ. 22 και 23 του ν. 4624/2019).

2.5 Η έννοια της επεξεργασίας

Αντικείμενο της προστασίας της σχετικής νομοθεσίας, δεν είναι τα δεδομένα αυτά καθ' αυτά, αλλά τα πρόσωπα – φορείς του δικαιώματος έναντι της επεξεργασίας των προσωπικών τους δεδομένων. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 4 παρ.2 επεξεργασία αποτελεί *«κάθε πράξη ή σειρά πράξεων που πραγματοποιείται με ή χωρίς τη χρήση αυτοματοποιημένων μέσων, σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ή σε σύνολα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, όπως η συλλογή, η καταχώριση, η οργάνωση, η διάρθρωση, η αποθήκευση, η προσαρμογή ή η μεταβολή, η ανάκτηση, η αναζήτηση πληροφοριών, η χρήση, η κοινολόγηση με διαβίβαση, η διάδοση ή κάθε άλλη μορφή διάθεσης, η συσχέτιση ή ο συνδυασμός, ο περιορισμός, η διαγραφή ή η καταστροφή»*. Το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου, όπως παρατηρεί και η Μήτρου (2017), καταδεικνύει ότι ο νομοθέτης θέλησε να εξασφαλίσει ότι η έννοια της επεξεργασίας, στη βάση ενός τεχνολογικά ουδέτερου πεδίου, περιλαμβάνει πράξεις που εκτείνονται σε όλο τον κύκλο ζωής των δεδομένων και να εντάξει έτσι κάθε μορφή επεξεργασίας στο ρυθμιστικό πλαίσιο του Κανονισμού.

Αναφορικά με την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα, από τον ορισμό προκύπτει (μέσω των αναφερόμενων πράξεων της «κοινολόγησης με διαβίβαση», της «διάδοσης» ή «άλλης μορφής μετάδοσης»), ότι και η χορήγηση αντιγράφων ως διοικητική πρακτική, αποτελεί μορφή επεξεργασίας³⁶. Λαμβάνοντας δε υπ' όψη, ότι η δημόσια διοίκηση τηρεί μεγάλο όγκο δεδομένων αρχειοθετημένο σε φυσική μορφή, επισημαίνεται ότι στο άρθρο 4 στοιχ. 6 του Κανονισμού, ως σύστημα αρχειοθέτησης ορίζεται *«κάθε διαρθρωμένο σύνολο δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τα οποία είναι προσβάσιμα με γνώμονα συγκεκριμένα κριτήρια, είτε το σύνολο αυτό είναι συγκεντρωμένο είτε αποκεντρωμένο είτε κατανεμημένο σε λειτουργική ή γεωγραφική*

³⁶ Το αυτό έχει επίσης κριθεί με απόφαση του ΣτΕ (4154/2015), αλλά και μέσω των γνωμοδοτήσεων του ΝΣΚ και της ΑΠΔΠΧ.

βάση» για την επεξεργασία του οποίου υφίστανται ειδικές προβλέψεις στις διατάξεις του Κανονισμού³⁷.

2.6 Οι χρήστες των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα

2.6.1 Ο υπεύθυνος επεξεργασίας υπό το πρίσμα της αρχής της λογοδοσίας

Η συμμόρφωση προς τους κανόνες, είναι άμεσα εξαρτώμενη από τη διευθέτηση των αρμοδιοτήτων που φέρει το κάθε εμπλεκόμενο μέρος στην επεξεργασία προσωπικών δεδομένων (Μήτρου, 2017, σ.117). Κατά τα οριζόμενα στον Κανονισμό (άρθ. 4 παρ.8) υπεύθυνος επεξεργασίας είναι *«το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας που, μόνα ή από κοινού με άλλα, καθορίζουν τους σκοπούς και τον τρόπο της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα: όταν οι σκοποί και ο τρόπος της επεξεργασίας αυτής καθορίζονται από το δίκαιο της Ένωσης ή το δίκαιο κράτους μέλους, ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή τα ειδικά κριτήρια για τον διορισμό του μπορούν να προβλέπονται από το δίκαιο της Ένωσης ή το δίκαιο κράτους μέλους»*.

Με άλλα λόγια, ως υπεύθυνος επεξεργασίας νοείται αυτός που ελέγχει την επεξεργασία (Χριστοδούλου, 2020, σ. 54). Ο ρόλος του λοιπόν - υφιστάμενος και στο προϋπάρχον κανονιστικό πλαίσιο - παραμένει κομβικής σημασίας, καθώς υποχρεούται στην τήρηση των ουσιαστικών υποχρεώσεων, που απορρέουν από το ενωσιακό και εθνικό δίκαιο, αλλά και στην υιοθέτηση των μέσων και των πολιτικών τα οποία διασφαλίζουν την πραγμάτωσή τους (άρθρ. 24 ΓΚΠΔ).

Η καινοτομία του Κανονισμού συνίσταται στην επαυξημένη ευθύνη του υπευθύνου επεξεργασίας (Παναγοπούλου-Κουτνατζή, 2017, σ. 31) ή άλλως στην υιοθέτηση της «αρχής της λογοδοσίας». Η λογοδοσία, ως έννοια, αναφέρεται στην ύπαρξη της υποχρέωσης ενός ατόμου, να αιτιολογεί τις ενέργειές του δηλαδή να λογοδοτεί για τον τρόπο δράσης του (Μήτρου, 2017, σ. 52). Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2, ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει την ευθύνη και είναι σε θέση να αποδείξει τη συμμόρφωσή του στις

³⁷ Η επεξεργασία για σκοπούς αρχειοθέτησης για λόγους δημοσίου συμφέροντος, ρυθμίζεται επίσης από τα άρθρα 5 παρ 1 στοιχ. β' και ε', 9 παρ. 2 στοιχ. ι', 14 παρ.5 στοιχ. β' και 17 παρ. 2 στοιχ. δ' και 89 του Κανονισμού, στο οποίο προβλέπονται συγκεκριμένες εγγυήσεις (βλ. και αιτιολογικές σκέψεις 156 και 158).

αρχές που διέπουν την επεξεργασία (όπως αυτές κατοχυρώνονται στην πρώτη παράγραφο του ιδίου άρθρου³⁸).

Το βασικό περιεχόμενο της αρχής της λογοδοσίας, συνίσταται στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή εκείνων των μέτρων και των πολιτικών τα οποία διασφαλίζουν τη συμμόρφωση προς τον Κανονισμό και ταυτοχρόνως αποδεικνύουν τη συμμόρφωση ενώπιον των εποπτικών αρχών (Μήτρου, 2017, σ. 93). Ο τρόπος συμμόρφωσης, πραγματοποιείται με την τήρηση ενός πλέγματος υποχρεώσεων και ειδικότερα: α) την τήρηση αρχείων επεξεργασίας (άρθ. 30) β) την εφαρμογή μέτρων ασφαλείας (άρθ. 32) γ) την τήρηση των υποχρεώσεων κοινοποίησης παραβίασης δεδομένων (άρθρα 33-34) δ) την εκτίμηση αντίκτυπου (άρθ. 35) ε) την προηγούμενη διαβούλευση (άρθ. 36) στ) τον ορισμό υπευθύνου προστασίας δεδομένων (άρθ. 37-39) ζ) την υιοθέτηση κωδικών δεοντολογίας και μηχανισμών πιστοποίησης (άρθ. 40-43). Η διασφάλιση της τηρήσεως των υποχρεώσεων αυτών, μπορεί μελλοντικά να συμβάλλει στην καλύτερη διαχείριση των προσωπικών δεδομένων από τους υπεύθυνους επεξεργασίας (Μήτρου, 2017, σ. 95).

2.6.2 Ο εκτελών την επεξεργασία και ο «τρίτος»

Ο ορισμός του εκτελούντος την επεξεργασία, όπως και αυτός του υπευθύνου επεξεργασίας, προβλέπει ευρύ φάσμα φορέων. Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 8 του Κανονισμού, εκτελών την επεξεργασία είναι *«το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, η δημόσια αρχή, η υπηρεσία ή άλλος φορέας που επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για λογαριασμό του υπευθύνου της επεξεργασίας»*. Ειδοποιό γνώρισμα του εκτελούντος την επεξεργασία αποτελεί λοιπόν το γεγονός, ότι αυτός την ενεργεί για λογαριασμό άλλου, του υπευθύνου της επεξεργασίας (Χριστοδούλου, 2020, σ. 56).

Η σχέση του εκτελούντος και του υπευθύνου επεξεργασίας διέπεται από νομική πράξη (άρθ. 28 ΓΚΠΔ), η οποία μπορεί να έχει τον χαρακτήρα σύμβασης έργου, μεσιτείας κ.α. Επιπλέον, η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων δύναται να αποτελεί αντικείμενο εξωτερικής ανάθεσης, από έναν υπεύθυνο επεξεργασίας σε περισσότερους εκτελούντες (οι οποίοι μπορεί να έχουν άμεση σχέση μαζί του ή να είναι υπερεργολάβοι στους οποίους οι εκτελούντες την επεξεργασία έχουν μεταβιβάσει

³⁸ Ειδικότερα, τις αρχές της νομιμότητας, αντικειμενικότητας, διαφάνειας περιορισμού του σκοπού, ελαχιστοποίησης δεδομένων, ακρίβειας, περιορισμού της περιόδου αποθήκευσης, ακεραιότητας και εμπιστευτικότητας.

μέρος των δραστηριοτήτων που έχουν αναλάβει), είτε και σε υπερεργολάβους άλλων εκτελούντων την επεξεργασία.

Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 10 του Κανονισμού, ως τρίτος νοείται *«οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημόσια αρχή, υπηρεσία ή φορέας, με εξαίρεση το υποκείμενο των δεδομένων, τον υπεύθυνο επεξεργασίας, τον εκτελούντα την επεξεργασία και τα πρόσωπα τα οποία, υπό την άμεση εποπτεία του υπευθύνου επεξεργασίας ή του εκτελούντος την επεξεργασία, είναι εξουσιοδοτημένα να επεξεργάζονται τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα»*. Όταν επομένως κάποιος επιλαμβάνεται των δεδομένων για δικό του λογαριασμό, τότε ονομάζεται «τρίτος», έναντι του αρχικού υπευθύνου επεξεργασίας (Χριστοδούλου, 2020, σ. 58). Σε ό,τι δε αφορά την εξεταζόμενη θεματική, ως τρίτο λογίζεται το πρόσωπο το οποίο αιτείται πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα που περιέχουν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ανήκοντα σε άλλο πρόσωπο και δη υποκείμενο των δεδομένων.

2.6.3 Ο υπεύθυνος προστασίας των δεδομένων

Στο νέο κανονιστικό πλαίσιο για την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, περιλαμβάνεται ο διορισμός του υπευθύνου προστασίας δεδομένων (στο εξής ΥΠΔ) κατά τρόπο υποχρεωτικό όταν η επεξεργασία διενεργείται από δημόσια αρχή (άρθ. 37 παρ. 1 στοιχ. α' ΓΚΠΔ και του άρθ. 6 παρ. 1 του ν. 4624/2019). Η φυσιογνωμία του ΥΠΔ, είναι συμβουλευτικού και όχι αποφασιστικού χαρακτήρα, καθώς οφείλει μεν να μεριμνά για την «εσωτερική» συμμόρφωση στον Κανονισμό, η διασφάλιση όμως των προϋποθέσεων της ασφαλούς επεξεργασίας των δεδομένων, ανήκει στον υπεύθυνο επεξεργασίας ή στον εκτελούντα αυτήν (όπως αναλύθηκε παραπάνω).

Τα καθήκοντα του (κατά τα οριζόμενα στα άρθρα 38, 39 ΓΚΠΔ και 7, 8 ν. 4624/2019) ουσιαστικά συνοψίζονται στην συμβουλευτική ενημέρωση που οφείλει να παρέχει στον φορέα και το προσωπικό του αναφορικά με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το κανονιστικό πλαίσιο της προστασίας δεδομένων, να παρακολουθεί τη συμμόρφωση προς αυτό και να είναι το πρόσωπο που αποτελεί το σημείο επαφής αφενός με την εποπτική αρχή αφετέρου με τα υποκείμενα των δεδομένων. Κατά τα λοιπά, ο νομοθέτης οργανώνει τον θεσμό με αρκετά περιθώρια ευελιξίας ως προς τον ορισμό κοινού υπευθύνου σε περισσότερους του ενός δημόσιους φορείς (άρθρ. 37 παρ.

3 ΓΚΠΔ και αντίστοιχα άρθ. 6 παρ. 2 ν. 4624/2019) αλλά και αναφορικά με τη δυνατότητα να μην είναι απαραίτητα μέλος του προσωπικού, αλλά να ασκεί τα καθήκοντά του βάσει σύμβασης παροχής υπηρεσιών (άρθ. 37 παρ. 6 ΓΚΠΔ και αρθ. 6 παρ.4 ν.4624/2019).

Επιπλέον, ο Κανονισμός δεν προσδιορίζει τον ΥΠΔ ως ανεξάρτητο, ορίζει όμως ότι δεν λαμβάνει εντολές, δεν απολύεται ούτε υφίσταται κυρώσεις, παρά λογοδοτεί στο ανώτατο ιεραρχικά προϊστάμενο όργανο του δημόσιου φορέα (άρθ. 8 παρ. 3 ΓΚΠΔ και αρθ. 7 παρ. 3 ν. 4624/2019).

Εκτιμάται ότι ο ΥΠΔ αναμένεται να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην διασφάλιση της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στη δράση της δημόσιας διοίκησης, καθώς ουσιαστικά υιοθετείται ως ένας προληπτικός μηχανισμός ελέγχου, συμβουλευτικού χαρακτήρα, κατά τα πρότυπα της διάρθρωσης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, που πλέον καλείται να εφαρμόζει κάθε δημόσιος φορέας,³⁹.

2.7 Οι αρχές επεξεργασίας

Οι αρχές οι οποίες διέπουν την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατοχυρώνονται στο άρθρο 5 παρ. 1 του Κανονισμού και αφορούν: α) τη νομιμότητα, την αντικειμενικότητα και τη διαφάνεια β) τον περιορισμό του σκοπού γ) την ελαχιστοποίηση των δεδομένων δ) την ακρίβεια των δεδομένων ε) τον περιορισμό της περιόδου αποθήκευσης και στ) την ακεραιότητα και την εμπιστευτικότητα.

Προκειμένου τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας, ήτοι επεξεργασίας σύμφωνα προς τις απαιτήσεις του Κανονισμού, θα πρέπει να πληρούνται σωρευτικά οι προϋποθέσεις εφαρμογής και τήρησης των αρχών του άρθρου 5 παρ. 1⁴⁰. Η ύπαρξη ενός νόμιμου θεμελίου (άρθ. 6 ΓΚΠΔ) δεν απαλλάσσει τον υπεύθυνο επεξεργασίας από την υποχρέωση τήρησης των αρχών αναφορικά με τον θεμιτό χαρακτήρα, την αναγκαιότητα, την αναλογικότητα και την αρχή της

³⁹ Με την ψήφιση του ν. 4622/2019 « Επιτελικό Κράτος: οργάνωση, λειτουργία και διαφάνεια της Κυβέρνησης, των κυβερνητικών οργάνων και της κεντρικής δημόσιας διοίκησης» προβλέπεται η σύσταση της Αρχής Διαφάνειας και η ανάπτυξη θεσμικού πλαισίου για το Εθνικό Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, γεγονός που φανερώνει την αναβάθμιση του ρόλου του εσωτερικού ελέγχου στη δημόσια διοίκηση.

⁴⁰ Η υποχρέωση για σωρευτική πλήρωση των αρχών προκύπτει και από την πρόσφατη απόφαση του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 16^{ης} Ιανουαρίου 2019 για την υπόθεση C496/2017 Deutsche Post AG κατά Hauptzollamt Köln.

ελαχιστοποίησης. Κάθε εξαίρεση από τις βασικές αυτές αρχές και κάθε περιορισμός, σύμφωνα με το άρθρο 23 του Κανονισμού, θα πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο, να επιδιώκει θεμιτό σκοπό και να αποτελεί αναγκαίο και ανάλογο μέτρο σε μια δημοκρατική κοινωνία⁴¹. Για την υπό εξέταση θεματική χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης οι αρχές της νομιμότητας, του περιορισμού του σκοπού, της ελαχιστοποίησης και της ακρίβειας ως προς την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα.

Η αρχή λοιπόν της νομιμότητας των προσωπικών δεδομένων εισάγεται εκ της παραδοχής ότι κάθε επεξεργασία συνιστά εξ ορισμού επέμβαση στα δικαιώματα του ατόμου και επομένως η νομικά επιτρεπόμενη επεξεργασία είναι ανεκτή μόνο ως εξαίρεση της γενικής αυτής παραδοχής (Σωτηρόπουλος, 2010, σ. 109). Σύμφωνα λοιπόν και με τα οριζόμενα στο άρθρο. 5 παρ. 1 στοιχ. α' του Κανονισμού, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει *«να υποβάλλονται σε σύννομη και θεμιτή επεξεργασία με διαφανή τρόπο σε σχέση με το υποκείμενο των δεδομένων»*. Η σύννομη επεξεργασία απαιτεί τη συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων ή άλλο νόμιμο λόγο (βλ. ενότητα 2.8) ο οποίος προβλέπεται στη νομοθεσία της Ένωσης ή κράτους μέλους.

Η νομιμότητα της επεξεργασίας αξιολογείται με γνώμονα τον σκοπό για τον οποίο πραγματοποιείται (Μήτρου, 2017, σ. 59). Το άρθρο 5 παρ. 1 στοιχ. β' του Κανονισμού, προβλέπει την αρχή του περιορισμού του σκοπού, βάσει της οποίας η συλλογή και η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων πρέπει να γίνεται για καθορισμένους, ρητούς και νόμιμους σκοπούς και τα δεδομένα δεν θα πρέπει να υποβάλλονται σε περαιτέρω επεξεργασία κατά τρόπο ασύμβατο με τους σκοπούς αυτούς. Επομένως η επεξεργασία για μη καθορισμένο σκοπό είναι παράνομη (FRA, 2018). Ο Κανονισμός επιτρέπει εξαιρέσεις από την αρχή της δεσμεύσεως στον αρχικό σκοπό της επεξεργασίας *«για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον ή σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή στατιστικούς σκοπούς»* για τους οποίους (κατά την πρόβλεψη του άρθρ. 23) ο εθνικός νομοθέτης μπορεί να θεσπίζει ειδικότερους κανόνες⁴².

Όπως σημειώνει και ο Χριστοδούλου (2020), από μόνη την αξίωση για ύπαρξη σκοπού στην επεξεργασία παρέπεται η επιταγή για αναλογικότητα προς αυτόν ή άλλως για την τήρηση της αρχής της ελαχιστοποίησης των δεδομένων, όπως προβλέπεται στον Κανονισμό. Σύμφωνα με την εν λόγω αρχή, σε επεξεργασία υποβάλλονται τα δεδομένα που είναι *«κατάλληλα, συναφή και περιορίζονται στο αναγκαίο για τους σκοπούς για τους οποίους υποβάλλονται σε επεξεργασία»* (άρθρ. 5 παρ. 1 στοιχ. γ' ΓΚΠΔ). Οι κατηγορίες

⁴¹ Βλ. επίσης σχετικά και την Απόφαση 43/2019 ΑΠΔΠΧ.

⁴² Βλ. αναλυτικά άρθρα 24 και 25 του ν. 4624/2019.

δεδομένων που επιλέγονται προς επεξεργασία πρέπει να είναι αναγκαίες για την επίτευξη του δεδηλωμένου σκοπού επεξεργασίας και ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει να περιορίζει τη συλλογή δεδομένων στις πληροφορίες οι οποίες είναι άμεσα συναφείς με τον συγκεκριμένο σκοπό, που επιδιώκεται με την επεξεργασία. Η αρχή της αναλογικότητας, όπως τεκμαίρεται και από την συντριπτική πλειοψηφία των αποφάσεων της ΑΠΔΠΧ αλλά και των γνωμοδοτήσεων του ΝΣΚ (βλ. ενότητα 3.1.1), αποτελεί τον κεντρικό άξονα για τις υπό εξέταση υποθέσεις, καταδεικνύοντας την ιδιαίτερη βαρύτητα που φέρει η συγκεκριμένη αρχή.

Τέλος, ο υπεύθυνος επεξεργασίας καλείται να εφαρμόσει την αρχή της ακρίβειας των δεδομένων, σε όλες τις πράξεις επεξεργασίας. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη αρχή τα δεδομένα θα πρέπει να *«είναι ακριβή και, όταν είναι αναγκαίο, επικαιροποιούνται· πρέπει να λαμβάνονται όλα τα εύλογα μέτρα για την άμεση διαγραφή ή διόρθωση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα τα οποία είναι ανακριβή, σε σχέση με τους σκοπούς της επεξεργασίας»* (άρθρο. 5 παρ. 1 στοιχ. δ'). Ο υπεύθυνος επεξεργασίας που κατέχει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, δεν πρέπει να τα χρησιμοποιεί αν δεν λάβει μέτρα τα οποία να διασφαλίζουν ότι τα δεδομένα αυτά είναι ακριβή και επικαιροποιημένα. Καθώς μάλιστα συχνά παρατηρείται το φαινόμενο τα προσωπικά δεδομένα πολιτών, που φυλάσσονται σε δημόσιες υπηρεσίες, να βρίθουν λαθών ή να μην είναι επαρκώς επικαιροποιημένα, δυσχεραίνοντας έτσι τις συναλλαγές τους με τον δημόσιο τομέα, η τήρηση της εν λόγω αρχής φαίνεται να είναι ιδιαίτερος σημαντική τόσο για την εξυπηρέτηση των πολιτών όσο και για την ορθή λειτουργία της ελληνικής δημόσιας διοίκησης εν γένει.

2.8 Κανόνες περί νόμιμης επεξεργασίας

Κάθε επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα θα πρέπει μεν να πραγματοποιείται σύμφωνα με τις προαναφερθέντες αρχές, για να είναι όμως σύννομη θα πρέπει ταυτοχρόνως να βασίζεται σε μία νόμιμη βάση επεξεργασίας. Η επιλογή της κατάλληλης βάσης - κατά τα προβλεπόμενα στο άρθρο 6 του Κανονισμού σε ό,τι αφορά την επεξεργασία των απλών προσωπικών δεδομένων και στο άρθρο 9 για τις ειδικές κατηγορίες ή άλλως ευαίσθητων δεδομένων (όπως το τελευταίο συμπληρώνεται με το άρθρο 22 του ν. 4624/2019) - είναι συνδεδεμένη με την αρχή της σύννομης και θεμιτής επεξεργασίας καθώς και με την αρχή του περιορισμού του σκοπού. Ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει αφενός να επιλέξει την κατάλληλη βάση πριν την

εκκίνηση της επεξεργασίας αφετέρου να ενημερώσει για τη χρήση της το υποκείμενο των δεδομένων (άρθρο 13 παρ. 1 στοιχ. γ' και 14 παρ.1 στοιχ. γ' του Κανονισμού), καθώς η επιλογή της νόμιμης βάσης ασκεί έννομη επιρροή στην εφαρμογή των δικαιωμάτων των υποκειμένων.

Όπως διαπιστώνεται και στη γνωμοδότηση της Ομάδας του Άρθρου 29⁴³ ο Κανονισμός δεν κάνει διάκριση και δεν υποδηλώνει κάποιου είδους ιεράρχηση των νόμιμων βάσεων επεξεργασίας. Μολαταύτα, η συγκατάθεση του υποκειμένου των δεδομένων (άρθ. 6 παρ. 1 στοιχ. α' και 9 παρ. 2 στοιχ. α') οριζόμενη στο άρθρο 4 παρ. 11 ως *«κάθε ένδειξη βουλήσεως, ελεύθερη, συγκεκριμένη, ρητή και εν πλήρει επιγνώσει, με την οποία το υποκείμενο των δεδομένων εκδηλώνει ότι συμφωνεί, με δήλωση ή με σαφή θετική ενέργεια, να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν»*, αντιμετωπίζεται ως ένα κρίσιμο εργαλείο της προστασίας, καθώς διασφαλίζει τη συμμετοχή του προσώπου στις αποφάσεις που αφορούν τη χρήση των δεδομένων του (Μήτρου, 2017, σ.71)⁴⁴. Εάν το υποκείμενο δεν παράσχει τη συγκατάθεσή του, ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να επικαλεστεί άλλο νόμιμο λόγο ή άλλως νόμιμη βάση για να είναι σύννομη η επεξεργασία.

Για τη δημόσια διοίκηση έχει αρχικώς μεγαλύτερη σημασία, η προβλεπόμενη από το στοιχ. γ' της παρ. 1 του άρθρου 6 του Κανονισμού, νόμιμη βάση επεξεργασίας, των απλών προσωπικών δεδομένων. Ειδικότερα, η επεξεργασία είναι σύννομη όταν *«είναι απαραίτητη για τη συμμόρφωση με έννομη υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας»*. Αποτελεί μάλλον την προσφορότερη και συνηθέστερη νόμιμη βάση επεξεργασίας για τον δημόσιο τομέα και αναφέρεται στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η επεξεργασία ορίζεται ρητά με διάταξη νόμου. Η βάση αυτή προβλεπόταν και στο άρθρο 5 παρ. 2 εδ. β' του ν. 2472/1997. Αποτέλεσε δε το βασικό επιχείρημα της ΑΠΔΠΧ προς τους δημόσιους φορείς, σχετικά με αιτήματα που αφορούσαν την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα, κρίνοντας ότι ως έννομη υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας θεωρείται, σύμφωνα με την Αρχή, η προβλεπόμενη στο άρθρο 5 του ΚΔΔσίας⁴⁵.

Επιπροσθέτως, ως σύννομη προϋπόθεση επεξεργασίας, για τα απλά προσωπικά δεδομένα, θεωρείται και η περίπτωση κατά την οποία *«η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τους σκοπούς των έννομων συμφερόντων που επιδιώκει ο υπεύθυνος επεξεργασίας ή*

⁴³ Γνώμη 06/2014

⁴⁴ Η έννοια της συγκατάθεσης αναλύεται διεξοδικά στις «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τη συγκατάθεση βάσει του κανονισμού 2016/679» που εκδόθηκαν αναθεωρημένες την 10η Απριλίου 2018, από την Ομάδα εργασίας του άρθρου 29.

⁴⁵ Βλ. Γνωμοδότηση 6/2013 ΑΠΔΠΧ.

τρίτος, εκτός εάν έναντι των συμφερόντων αυτών υπερισχύει το συμφέρον ή τα θεμελιώδη δικαιώματα και οι ελευθερίες του υποκειμένου των δεδομένων που επιβάλλουν την προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ιδίως εάν το υποκείμενο των δεδομένων είναι παιδί» (άρθ. 6 παρ. 1 στοιχ. στ'). Σημειώνεται δε από τον Κανονισμό, ότι η διάταξη αυτή δεν εφαρμόζεται στην επεξεργασία που διενεργείται από δημόσιες αρχές κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Η χρήση της νόμιμης αυτής βάσης απαντάται κυρίως στις περιπτώσεις που τρίτος αιτείται από τον υπεύθυνο επεξεργασίας πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τηρούνται στο αρχείο του, για δικαστική χρήση, επικαλούμενος το έννομο συμφέρον του.

Εξειδικεύοντας τη βάση αυτή ο εθνικός νομοθέτης προβλέπει στο άρθρο 26 παρ. 2 εδ. β' και γ' του ν. 4624/20219, ότι η διαβίβαση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από δημόσιο φορέα σε ιδιωτικό (κατά συνέπεια και η πρόσβαση σε αυτά) επιτρέπεται όταν «ο τρίτος στον οποίο διαβιβάζονται έχει έννομο συμφέρον να είναι σε γνώση της διαβίβασης και το υποκείμενο των δεδομένων δεν έχει έννομο συμφέρον να μην διαβιβασθούν τα δεδομένα που το αφορούν ή η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων και ο τρίτος δεσμεύθηκε έναντι του δημόσιου φορέα που του διαβίβασε τα δεδομένα ότι θα τα επεξεργαστεί μόνο για τον σκοπό για τον οποίο διαβιβάστηκαν».

Τα προαναφερθέντα ισχύουν και κατά την εφαρμογή της νόμιμης βάσης που προβλέπεται στο άρθρο 9 παρ. 2 στοιχ. στ', σύμφωνα με την οποία η επεξεργασία των ειδικών κατηγοριών δεδομένων του άρθ. 9 παρ. 1 του Κανονισμού επιτρέπεται όταν «η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων ή όταν τα δικαστήρια ενεργούν υπό τη δικαιοδοτική τους ιδιότητα». Αναφορικά με την πρόσβαση σε έγγραφα περιέχοντα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα - κυρίως ιατρικού περιεχομένου - η βάση αυτή (προβλεπόμενη και στο άρθ. 7 παρ. 2 εδ. γ του ν. 2472/1997), έτυχε ευρείας εφαρμογής στις γνωμοδοτήσεις της ΑΠΔΠΧ, επιτρέποντας την πρόσβαση σε αυτά εφόσον η χρήση τους αποσκοπούσε στην υποστήριξη των νομικών αξιώσεων του αιτούντα.

Για τις ειδικές κατηγορίες προσωπικών δεδομένων επίσης χρήσιμη - λόγω του εύρους των περιπτώσεων τις οποίες αφορά - είναι η νόμιμη βάση επεξεργασίας που προβλέπεται στο άρθρο 9 παρ.2 στοιχ. ι' του Κανονισμού και αφορά την επεξεργασία «για σκοπούς αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον, για σκοπούς επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή για στατιστικούς σκοπούς» και η οποία, σύμφωνα με το άρθ. 89, θα πρέπει να υπόκειται σε συγκεκριμένες εγγυήσεις από το δίκαιο των εθνικών κρατών.

Σύμφωνα με τη ρητή αυτή επιταγή ο εθνικός νομοθέτης, στο άρθρο 29 του ν. 4624/2019, ορίζει τα μέτρα που ο υπεύθυνος επεξεργασίας μπορεί να λάβει για την προστασία των έννομων συμφερόντων των υποκειμένων των οποίων τα δεδομένα θα υποστούν επεξεργασία.⁴⁶

2.9 Τα δικαιώματα του υποκειμένου

Η ενισχυμένη κατοχύρωση των δικαιωμάτων των προσώπων, των οποίων τα δεδομένα υποβάλλονται σε επεξεργασία, αποτελεί βασική παράμετρο της παρεχόμενης προστασίας (Μήτρον, 2017, σ.123). Ο Κανονισμός στα άρθρα 12-22 κατοχυρώνει αυτά τα δικαιώματα με λεπτομερή τρόπο, ως απαίτηση για την αποτελεσματική προστασία τους (όπως αναφέρεται στην αιτιολογική σκέψη 11 του Προοιμίου). Ειδικότερα, προβλέπεται το δικαίωμα διόρθωσης (άρθ. 16), διαγραφής (άρθ.17), περιορισμού της επεξεργασίας (αρθ.18), φορητότητας των δεδομένων (άρθ. 20), εναντίωσης (αρθ.21) και τα δικαιώματα του άρθρου 22 τα οποία σχετίζονται με την αυτοματοποιημένη λήψη αποφάσεων και την κατάρτιση «προφίλ». Εν προκειμένω, τα σχετιζόμενα με την υπό εξέταση θεματική, είναι το δικαίωμα της ενημέρωσης (αρθ. 12-14) και βεβαίως το δικαίωμα της πρόσβασης του άρθρου 15 και 86 του Κανονισμού, για τα οποία θα ακολουθήσει περαιτέρω ανάλυση.

2.9.1 Το δικαίωμα της ενημέρωσης

Ως λογική συνέπεια της αρχής της διαφάνειας, ο Κανονισμός επιβάλλει στον υπεύθυνο επεξεργασίας μια σειρά υποχρεώσεων, έναντι του υποκειμένου και ιδίως της υποχρέωσης ενημέρωσης αυτού (Χριστοδούλου, 2020, σ. 114). Το άρθρο 12 του Κανονισμού καθορίζει την υποχρέωση των υπευθύνων επεξεργασίας να παρέχουν στο υποκείμενο των δεδομένων πληροφορίες, οι οποίες θα πρέπει να είναι συνοπτικές, διαφανείς, κατανοητές και εύκολα προσβάσιμες, κατόπιν βάσιμου αιτήματος του υποκειμένου και εντός ορισμένης προθεσμίας ικανοποίησής του.

⁴⁶ Ειδικότερα, ο υπεύθυνος επεξεργασίας «στο πλαίσιο του εφικτού» μπορεί να λαμβάνει μέτρα στα οποία περιλαμβάνονται: α) περιορισμοί πρόσβασης από τους υπεύθυνους επεξεργασίας και εκτελούντες την επεξεργασία β) ψευδωνυμοποίηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα γ) κρυπτογράφηση των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δ) ορισμός ΥΠΔ (το στοιχ. δ' υπενθυμίζεται ότι είναι υποχρεωτικό για τους δημόσιους φορείς).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον, παρουσιάζει το άρθρο 14 παρ. 4 του Κανονισμού, σύμφωνα με το οποίο «*όταν ο υπεύθυνος επεξεργασίας προτίθεται να επεξεργαστεί περαιτέρω τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα για σκοπό άλλο από εκείνον για τον οποίο τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα συλλέχθηκαν, ο υπεύθυνος επεξεργασίας θα πρέπει να παρέχει στο υποκείμενο των δεδομένων, πριν από την εν λόγω περαιτέρω επεξεργασία, πληροφορίες για τον σκοπό αυτόν και άλλες τυχόν αναγκαίες πληροφορίες, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 2*», καθώς ως «*περαιτέρω επεξεργασία*» νοείται και η περίπτωση που τρίτος αιτείται πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του υποκειμένου (βλ. σχετικά ενότητα 2.5 και υποσημείωση 22). Κατά τα λοιπά, ο υπεύθυνος επεξεργασίας πρέπει να ενημερώσει το υποκείμενο των δεδομένων, μεταξύ άλλων, για το χρονικό διάστημα αποθήκευσής τους, την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος από τον τρίτο, για το δικαίωμά του να ανακαλέσει τη συγκατάθεση που τυχόν είχε παράσχει, καθώς και για το δικαίωμα υποβολής καταγγελίας σε εποπτική αρχή.

Ο Κανονισμός προβλέπει επίσης και εξαιρέσεις από την υποχρέωση ενημέρωσης του υποκειμένου. Ενόψει μάλιστα της δυνατότητας που δίνεται στον εθνικό νομοθέτη (άρθ. 23 του Κανονισμού), για την εφαρμογή διατάξεων που περιορίζουν τα προβλεπόμενα δικαιώματα, το άρθρο 32 του ν. 4624/2019, εξειδικεύει περαιτέρω τις περιπτώσεις εξαιρέσεως που τίθενται στην παρ. 5 του άρθρου 14, οι οποίες όπως παρατηρείται από τη Μήτρου (2017), χαρακτηρίζονται μάλλον από ιδιαίτερη ευρύτητα, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε αποδυνάμωση του δικαιώματος.

2.9.2 Το δικαίωμα της πρόσβασης

Το δικαίωμα πρόσβασης του φυσικού προσώπου στα δεδομένα που το αφορούν, όπως περιγράφεται στην παρ. 2 του άρθρου 8 του Χάρτη, αποτελεί στοιχείο του δικαιώματος της προστασίας προσωπικών δεδομένων. Επί του προκειμένου, ο Κανονισμός στο άρθρο 15 προβλέπει ότι κάθε υποκείμενο έχει δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα που το αφορούν καθώς και σε λοιπές πληροφορίες σχετιζόμενες με την επεξεργασία των δεδομένων του, τις οποίες ο υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει να του παρέχει.

Ειδικότερα το υποκείμενο δικαιούται «*να λαμβάνει από τον υπεύθυνο επεξεργασίας επιβεβαίωση για το κατά πόσον ή όχι τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν υφίστανται επεξεργασία και, εάν συμβαίνει τούτο, το δικαίωμα πρόσβασης στα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα*». Επιπλέον, θα πρέπει να έχει το δικαίωμα να γνωρίζει, μεταξύ άλλων, για ποιούς σκοπούς γίνεται η επεξεργασία, για πόσο διάστημα

και ποιοί αποδέκτες λαμβάνουν τα δεδομένα. Πέραν τούτων, το υποκείμενο πρέπει να ενημερωθεί από τον υπεύθυνο επεξεργασίας ότι δύναται - μέσω υποβολής σχετικού αιτήματος - να ασκήσει και τα λοιπά δικαιώματα που προβλέπονται από τον Κανονισμό και αφορούν στη διόρθωση ή διαγραφή των δεδομένων του, στον περιορισμό της επεξεργασίας τους καθώς και για το δικαίωμα του να υποβάλλει καταγγελία σε εποπτική αρχή (βλ. αναλυτικά και αιτιολογικές σκέψεις 63,64). Ο Κανονισμός διευκρινίζει στην παρ. 3 του αυτού άρθρου, ότι η πρόσβαση συνίσταται στην υποχρέωση του υπευθύνου επεξεργασίας να παρέχει αντίγραφο των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που υποβάλλονται σε επεξεργασία.

Επιπροσθέτως, οι περιπτώσεις στις οποίες το δικαίωμα πρόσβασης μπορεί να περιοριστεί, προβλέπονται από τον εθνικό νομοθέτη στον ν.4624/2019. Συγκεκριμένα, περιορίζεται εφόσον η άσκησή του είναι πιθανό να καταστήσει αδύνατη ή να παρακωλύσει σοβαρά την επίτευξη των σκοπών της αρχειοθέτησης προς το δημόσιο συμφέρον (άρθ. 29 παρ. 2), της επιστημονικής ή ιστορικής έρευνας ή συλλογής και τήρησης στατιστικών στοιχείων (αρθ. 30 παρ. 2) καθώς και στις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παρ. 1 του άρθρου 33.

Όπως έχει κριθεί μάλιστα από την ΑΠΔΠΧ⁴⁷ όταν τα δημόσια έγγραφα περιέχουν προσωπικά δεδομένα του ίδιου του αιτούντος, τότε το δικαίωμα πρόσβασης είναι αδιαμφισβήτητο και απόλυτο (άρθ. 5 του ΚΔΔσίας σε συνδυασμό με το άρθρο 12 του ν.2472/1997).

Τέλος, ο Κανονισμός στο άρθρο 86 προβλέπει ότι πρέπει να *«συμβιβάζεται η πρόσβαση του κοινού σε επίσημα έγγραφα με το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δυνάμει του παρόντος Κανονισμού»* σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης ή κράτους μέλους. Ως γενική παρατήρηση, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι τα νομοθετήματα τα οποία αναφέρονται στα δικαιώματα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα και προστασίας των προσωπικών δεδομένων, δεν περιέχουν κανόνες οριοθέτησης μεταξύ τους που θα μπορούσαν απευθείας να οδηγήσουν στην επίλυση ζητημάτων που ανακύπτουν όταν τα εν λόγω δικαιώματα συγκρούονται. Ο Κανονισμός, μέσω και του ανωτέρω άρθρου, ουσιαστικά παραπέμπει στον εθνικό νομοθέτη (Βλαχόπουλος, 2019). Το γεγονός αυτό καθιστά αναγκαίο να εξεταστεί περαιτέρω ποιός είναι ο ενδεδειγμένος «μηχανισμός» επίλυσης των ζητημάτων που

⁴⁷ Βλ. σχετικά απόφαση ΑΠΔΠΧ 1/2006.

ανακύπτουν από τη σύγκρουση των εν λόγω δικαιωμάτων, στον οποίο οφείλει να καταφεύγει η δημόσια διοίκηση.

Κεφάλαιο Γ'

3. Η συνύπαρξη των δύο δικαιωμάτων

Η διαλεκτική σχέση του δικαιώματος πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα με το δικαίωμα προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, συχνά καθίσταται συγκρουσιακή στους κόλπους της δημόσιας διοίκησης. Καταρχήν, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι μεταξύ των δύο αυτών δικαιωμάτων, δεν υφίσταται ιεραρχική σχέση, όπως επιβεβαιώνεται και από το άρθρο 86 του ΓΚΠΔ που ρητά ορίζει ότι *«τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα σε επίσημα έγγραφα που κατέχει δημόσια αρχή ή δημόσιος ή ιδιωτικός φορέας για την εκπλήρωση καθήκοντος που εκτελείται προς το δημόσιο συμφέρον μπορούν να κοινοποιούνται από την εν λόγω αρχή ή φορέα σύμφωνα με το δίκαιο της Ένωσης ή του κράτους μέλους στο οποίο υπόκειται η δημόσια αρχή ή ο φορέας, προκειμένου να συμβιβάζεται η πρόσβαση του κοινού σε επίσημα έγγραφα με το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δυνάμει του παρόντος κανονισμού»*. Η προβληματική κατά βάση εκκινεί, όταν τρίτος αιτείται την πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα τα οποία περιέχουν προσωπικά δεδομένα άλλου προσώπου, δηλαδή του υποκειμένου των δεδομένων. Η δημόσια διοίκηση βρισκόμενη συχνά αντιμέτωπη με το ζήτημα αυτό, καλείται να ικανοποιήσει τα εν λόγω δικαιώματα βασιζόμενη στις επιταγές του υπάρχοντος κανονιστικού πλαισίου και έχοντας ως κατευθυντήριες γραμμές, τις αποφάσεις της δικαιοσύνης, τις γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και βεβαίως στις αποφάσεις και τις γνωμοδοτήσεις της ΑΠΔΠΧ.

3.1.1 Η στάθμιση

Όταν η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δε στηρίζεται στη συγκατάθεση του υποκειμένου, τότε η άρση του άδικου χαρακτήρα της θα πρέπει να υπαγορεύεται απευθείας από τον νόμο, δηλαδή να στηρίζεται σε στάθμιση ανάμεσα στα συμφέροντα του υποκειμένου και του υπευθύνου επεξεργασίας ή τρίτου επωφελούμενου από αυτή (Χριστοδούλου, 2020, σ. 95). Η στάθμιση αυτή είναι θεμιτή και εφικτή μέσω της πρακτικής εναρμόνισης των αντικρουόμενων συμφερόντων που απορρέουν από την άσκηση των δύο δικαιωμάτων (Δατόγλου, 2012, σ. 114).

Σε απόφασή της η ΑΠΔΠΧ επισημαίνει ότι *«απαιτείται η στάθμιση και εναρμόνιση εννόμων αγαθών και δικαιωμάτων τα οποία κατοχυρώνονται είτε απευθείας στο Σύνταγμα είτε μόνο νομοθετικά (...) Έχοντας ως καθοριστικά κριτήρια για τον έλεγχο της νομιμότητας της επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων τις αρχές της νομιμότητας του σκοπού και κυρίως της αναλογικότητας»*⁴⁸. Το αυτό επισημαίνεται και στο Προοίμιο του ΓΚΠΔ (αιτιολογική σέψη 4), σύμφωνα με το οποίο *«Το δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν είναι απόλυτο δικαίωμα· πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με τη λειτουργία του στην κοινωνία και να σταθμίζεται με άλλα θεμελιώδη δικαιώματα, σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας»*.

Κατά τα προαναφερθέντα, η έννοια «κλειδί» στη συνύπαρξη των δύο δικαιωμάτων είναι η αρχή της αναλογικότητας, η οποία κατοχυρώνεται στο άρθρο 25 παρ. 1 εδ. δ' του Συντάγματος. Η αρχή έχει αναγνωριστεί ρητά και από τη νομολογία του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο έκρινε ότι *«οι εκ μέρους του νομοθέτου και της διοικήσεως επιβάλλομενοι περιορισμοί εις άσκηση των ατομικών δικαιωμάτων πρέπει να είναι μόνον οι αναγκαίοι και να συνάπτονται προς τον υπό του νόμου επιδιωκόμενο σκοπό»*⁴⁹. Η αρχή λοιπόν της αναλογικότητας συνίσταται στο γεγονός ότι για την πραγμάτωση του επιδιωκόμενου σκοπού, θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μέσα τα οποία είναι α) κατάλληλα, δηλαδή να μπορεί να επιτευχθεί μέσω αυτών ο επιδιωκόμενος σκοπός β) αναγκαία, ώστε να προκαλούν το μικρότερο δυνατό περιορισμό και γ) με τη στενή έννοια αναλογικά, δηλαδή το μέσο που χρησιμοποιείται για την επιδίωξη του σκοπού να μην επιβαρύνει υπερμετρα τον ενδιαφερόμενο (Χρυσόγονος & Βλαχόπουλος, 2017, σ. 126-129).

Η αρχή της αναλογικότητας στην «αμιγή» της μορφή, όπως περιγράφηκε προηγουμένως, είναι προσανατολισμένη στην προστασία ενός μόνο περιοριζόμενου ατομικού δικαιώματος και δεν μπορεί να εφαρμοστεί όταν συγκρούονται δύο δικαιώματα. Στην τελευταία περίπτωση, απαιτείται η οριοθέτηση των συγκρουόμενων δικαιωμάτων μεταξύ τους, μέσω της διαδικασίας της «αρχής της πρακτικής εναρμόνισης». Με την πρακτική εναρμόνιση επιδιώκεται η αναλογική οριοθέτηση των δύο ατομικών δικαιωμάτων με τρόπο ώστε και τα δύο να αναπτύξουν το πεδίο εφαρμογής τους με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Αναζητείται δηλαδή για κάθε συγκεκριμένη περίπτωση το μέγιστο δυνατό του χώρου που μπορεί να καταλάβει το κάθε ατομικό δικαίωμα (Μπέης, 1999). Η λογική που διέπει τη διαδικασία αυτή, η

⁴⁸ ΑΠΔΠΧ 19/2007

⁴⁹ ΣτΕ 2112/1984

στάθμιση, συναντάται έμμεσα με την αρχή της αναλογικότητας, καθώς ρόλο σε αυτή διαδραματίζει ο σκοπός της ικανοποίησης του ενός δικαιώματος, στην κάθε συγκεκριμένη περίπτωση, και το αν ο περιορισμός του άλλου δικαιώματος είναι κατάλληλο και αναγκαίο μέσο για την ικανοποίηση αυτή.

Επί του προκειμένου, μέτρα όπως η ψευδωνυμοποίηση ή η απάλειψη μη απαραίτητων ανά περίπτωση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (ανωνυμοποίηση), από δημόσιο έγγραφο στο οποίο αιτείται πρόσβαση τρίτος, μπορεί να διευκολύνουν τους υπεύθυνους και εκτελούντες την επεξεργασία να τηρήσουν τους κανόνες της προστασίας των προσωπικών δεδομένων του υποκειμένου και κατ' επέκταση την αποφυγή του κινδύνου προσβολής του δικαιώματός αυτού⁵⁰ (βλ. αιτιολογικές σκέψεις 28,29 Προοιμίου ΓΚΠΔ). Η πρακτική εναρμόνιση όμως δεν καθίσταται πάντοτε δυνατή, με αποτέλεσμα η επίλυση των ζητημάτων που προκύπτουν από τη σύγκρουση αυτή να απαιτεί περαιτέρω διευθέτηση

3.1.2 Η επίλυση της σύγκρουσης

Έως και την έναρξη ισχύος του ΓΚΠΔ η επίλυση των ζητημάτων που προέκυπταν, από τη συνύπαρξη των δύο δικαιωμάτων, πραγματοποιούνταν βάσει των διατάξεων του άρθρου 5 του ΚΔΔσίας και του ν. 2472/1997 *«για την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα»*. Παρά το γεγονός ότι το κανονιστικό πλαίσιο προστασίας προσωπικών δεδομένων έχει αλλάξει, η μέχρι τούδε εμπειρία και επομένως οι αποφάσεις και γνωμοδοτήσεις της ΑΠΔΠΧ και του ΝΣΚ συνεχίζουν να αποτελούν οδηγό για την επίλυση των ανακυπτόντων ζητημάτων, προσαρμοζόμενα στα νέα δεδομένα.

Αναφορικά λοιπόν με την πρόσβαση σε απλά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, στη γνωμοδότησή της προς τους δημόσιους φορείς, η ΑΠΔΠΧ υποστήριξε ότι στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα δεν πραγματοποιείται κατόπιν της συγκαταθέσεως του υποκειμένου των δεδομένων, η πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα είναι επιτρεπτή εφόσον *«είναι αναγκαία για την εκπλήρωση υποχρεώσεως του υπεύθυνου επεξεργασίας, η οποία επιβάλλεται από το νόμο»*. Η Αρχή λοιπόν έκρινε, ότι η υποχρέωση αυτή του υπευθύνου επεξεργασίας

⁵⁰ Έχει κριθεί και με απόφαση της ΑΠΔΠΧ 19/2007, ότι τόσο η αρχή του νόμιμου σκοπού όσο κυρίως η αρχή της αναλογικότητας στην επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων ικανοποιούνται επαρκώς με τη χορήγηση μεμονωμένων στοιχείων και αντιγράφων.

απορρέει από το άρθρο 5 του ΚΔΔσίας και από τις προϋποθέσεις που η διάταξη αυτή θέτει⁵¹.

Το αυτό προκύπτει και από τις γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ κατά τις οποίες εφόσον τρίτος αιτείται πρόσβαση σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, η δημόσια αρχή οφείλει αρχικώς να κρίνει εάν υφίσταται «εύλογο ενδιαφέρον» από την πλευρά του αιτούντα, βάσει των προϋποθέσεων που θέτει το άρθρο 5 του ΚΔΔσίας. Εφόσον δεν συντρέχει κάποια από τις εξαιρέσεις που προβλέπει το άρθρο (παρ.3), τότε χωρεί εφαρμογή των διατάξεων του ν. 2472/1999 (αρθ. 1 και 21 πδ 28/2015). Επομένως, σε πρώτο χρόνο έλκονται προς εφαρμογή οι απαγορευτικές διατάξεις του άρθρου 5 ΚΔΔσίας, με την έννοια ότι εάν η εξεταζόμενη περίπτωση εμπίπτει σε κάποια από αυτές παρέλκει η προσφυγή στις διατάξεις για την προστασία των προσωπικών δεδομένων (ν.2472/1999). Σε αντίθετη περίπτωση ερευνάται αν η χορήγηση του αιτούμενου εγγράφου αφορά σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, οπότε προκύπτει η υποχρέωση της διοίκησης να εφαρμόσει την αρχή της αναλογικότητας⁵².

Σύμφωνα με το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο, και υπό το πρίσμα της εφαρμογής πλέον του ΓΚΠΔ, το άρθρο 42 («για την πρόσβαση του κοινού στα έγγραφα») του εφαρμοστικού ν. 4624/2019 στην παρ. 1 προβλέπει ότι η εφαρμογή του άρθρου 5 του ΚΔΔσίας, για τη χορήγηση εγγράφων, παραμένει ανεπηρέαστη όταν το περιεχόμενο των εγγράφων αυτών αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα. Η διάταξη αυτή φαίνεται να γεννά ερμηνευτικά ζητήματα κατά πόσον εφαρμόζεται αποκλειστικά το άρθρο 5 ΚΔΔσίας (ή οι αντίστοιχες διατάξεις) για την πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα. Εκτιμάται ότι το άρθρο 42 ν. 4624/2019 ουσιαστικά διευκρινίζει ότι για τα απλά δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα εξακολουθεί να ισχύει η κατευθυντήρια αρχή της γνωμοδότησης της ΑΠΔΠΧ⁵³. Επομένως για την πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα τα οποία περιέχουν απλά δεδομένα εφαρμόζεται το άρθρο 5 ΚΔΔσίας, ενώ στις περιπτώσεις που αυτά περιέχουν ειδικές κατηγορίες δεδομένων θα πρέπει για την επεξεργασία τους να συντρέχει μια από τις νόμιμες βάσεις επεξεργασίας που προβλέπονται στα άρθρα 9 ΓΚΠΔ και 22-23 ν. 4624/2019 (Βλαχόπουλος, 2019).

Η επίλυση του ζητήματος είναι διαφορετική σε περίπτωση που η πρόσβαση αφορά ευαίσθητα δεδομένα. Σύμφωνα με το καθεστώς του ν. 2472/1997, για την επεξεργασία ευαίσθητων δεδομένων απαιτούνταν η προηγούμενη χορήγηση άδειας από την ΑΠΔΠΧ

⁵¹ ΑΠΔΠΧ 6/2013

⁵² Βλ. ενδεικτικά Ολ. ΝΣΚ. 53/2004, 209/2005, 63/2008, 535/2008, 500/2011, 189/2015, 247/2015, 310/2016, 70/2017 .

⁵³ Βλ. επίσης και ΝΣΚ 7/2019

(άρθ. 7 παρ. 2). Κατά την κρίση της Αρχής, η πρόσβαση τρίτου σε δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα του υποκειμένου, επιτρεπόταν υπό τις προϋποθέσεις των εξαιρέσεων του άρθρου 5 ΚΔΔσίας (παρ.3) και στις περιπτώσεις που κρίνονταν αναγκαία για την άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου (εδ. γ' παρ. 2 ν. 2472/1997). Η χορήγηση της εν λόγω άδειας πραγματοποιούνταν *«υπό την προϋπόθεση ότι το διακυβευόμενο συμφέρον του τρίτου υπερέχει ή τουλάχιστον προστατεύεται ειδικώς από το δίκαιο παράλληλα με το συμφέρον του υποκειμένου των δεδομένων, τηρουμένων των αρχών της προσφορότητας, αναγκαιότητας και αναλογικότητας και λαμβανομένου υπόψη ότι η τελική κρίση για την αποδεικτική αξία του αιτούμενου εγγράφου ανήκει στα δικαστήρια ή σε πρώτη φάση στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο»*.

Με την εφαρμογή του ΓΚΠΔ δεν προβλέπεται πλέον αδειοδότηση για την επεξεργασία ευαίσθητων (ή ειδικών κατηγοριών κατά τον Κανονισμό) δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, από την ΑΠΔΠΧ⁵⁴. Με τη θεσμοθέτηση μάλιστα της αρχής της λογοδοσίας ο υπεύθυνος επεξεργασίας φέρει πλέον την ευθύνη της τήρησης του Κανονισμού και της νομιμότητας της επεξεργασίας, υπό τις προϋποθέσεις που συντρέχουν στο άρθρο 9 του Κανονισμού και 22, 23 του ν. 4624/2019. Παραμένει δε η δυνατότητα επεξεργασίας ευαίσθητων δεδομένων εφόσον *«η επεξεργασία είναι απαραίτητη για τη θεμελίωση, άσκηση ή υποστήριξη νομικών αξιώσεων ή όταν τα δικαστήρια ενεργούν υπό τη δικαιοδοτική τους ιδιότητα»* (αρθ. 9 παρ.2 στοιχ. στ' του Κανονισμού).

Επιπλέον, και από την ΑΠΔΠΧ έχει επανειλημμένως κριθεί - βάσει του στοιχ. γ' του αρθ. 7 παρ. 2 ν.2472/1997 για τα ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, το οποίο κατά μείζονα λόγο ισχύει και στα απλά προσωπικά δεδομένα - ότι η διαβίβαση προσωπικών δεδομένων σε τρίτο, χωρίς τη συγκατάθεση του υποκειμένου, είναι νόμιμη όταν το έννομο συμφέρον του τρίτου υπερέχει του συμφέροντος του υποκειμένου των δεδομένων χωρίς ταυτοχρόνως να θίγονται οι θεμελιώδεις ελευθερίες του. Τέτοια περίπτωση είναι ιδίως όταν η χορήγηση προσωπικών δεδομένων είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου⁵⁵. Όπως μάλιστα γίνεται φανερό από το σύνολο των αποφάσεών της, η Αρχή για να αποφανθεί εάν η χορήγηση των αιτούμενων πληροφοριών είναι νόμιμη, σταθμίζει κατά πόσον η πρόσβαση του τρίτου σε προσωπικά δεδομένα του υποκειμένου είναι πρόσφορη και

⁵⁴ Βλ. σχετική απόφαση της ΑΠΔΠΧ 46/2018.

⁵⁵ Βλ. ενδεικτικά, μεταξύ άλλων, ΑΠΔΠΧ 129/ 2017, 168/2014, 247/2015,141/2011.

αναγκαία για τον επιδιωκόμενο σκοπό (την δικαστική χρήση), και επομένως εάν πληρούται η αρχή της αναλογικότητας.

3.2 Ειδικά θέματα

Κατόπιν της παραθέσεως του θεωρητικού κανονιστικού πλαισίου εντός του οποίου προκρίνεται η επίλυση των ζητημάτων που απορρέουν από την ταυτόχρονη ικανοποίηση των δύο υπό εξέταση δικαιωμάτων, κρίνεται χρήσιμη η παράθεση ειδικότερων περιπτώσεων στις οποίες καλείται συχνά να επιλύσει η δημόσια διοίκηση. Όπως είναι αναμενόμενο το εύρος των περιπτώσεων είναι αρκετά μεγάλο, γι' αυτό και επιλέχθηκαν εκείνες που αναδεικνύουν ζητήματα τα οποία σε βάθος χρόνου, έχουν απασχολήσει περισσότερο την ΑΠΔΠΧ και το Νομικό Συμβούλιο του Κράτους.

3.2.1 Πρόσβαση σε στοιχεία καταγγελίας

Ένα από τα πλέον συχνότερα ζητήματα προβληματισμού, αφορά στην εξέταση της νομιμότητας χορήγησης στους καταγγελλόμενους αντιγράφων των σε βάρος τους καταγγελιών, οι οποίες υποβάλλονται σε δημόσιες υπηρεσίες. Επειδή λοιπόν ο καταγγελλόμενος συνήθως επιθυμεί να πληροφορηθεί και τα στοιχεία του καταγγέλλοντος, πέραν του κειμένου της καταγγελίας, προκειμένου να ασκήσει εναντίον του νόμιμες αξιώσεις (λ.χ. αγωγή για ηθική βλάβη ή μήνυση για συκοφαντική δυσφήμιση), γεννάται το ερώτημα εάν αυτό το αίτημα μπορεί να ικανοποιηθεί. Η περιπλοκότητα του ζητήματος συνίσταται στο ότι, αν και ο καταγγελλόμενος φέρεται τυπικά ως τρίτος, ουσιαστικά είναι το υποκείμενο των δεδομένων, καθώς το περιεχόμενο της καταγγελίας αφορά σε αυτόν. Όπως δε έχει και ανωτέρω επισημανθεί, το υποκείμενο των δεδομένων έχει δικαίωμα γνώσης των δεδομένων που το αφορούν καθώς και των σκοπών και των αποδεκτών της επεξεργασίας τους (βλ. ενότητα 2.9.2).

Με απόφασή της η ΑΠΔΠΧ τοποθετήθηκε συνολικά στο εν λόγω ζήτημα κρίνοντας ότι ο καταγγελλόμενος, ιδίως για να μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του και να ασκήσει τα δικαιώματά του αρτιότερα, έχει κατά κανόνα υπέρτερο έννομο συμφέρον να

λάβει το πλήρες κείμενο της καταγγελίας, το οποίο περιλαμβάνει και τα στοιχεία ταυτοποίησης του καταγγέλλοντος (στοιχεία διεύθυνσης και ταυτότητάς)⁵⁶.

Περαιτέρω η Αρχή έκρινε ότι το δικαίωμα αυτό του καταγγελλόμενου υπόκειται σε περιορισμούς. Ειδικότερα, ο καταγγελλόμενος δεν δύναται να έχει πρόσβαση στα προσωπικά δεδομένα του καταγγέλλοντος όταν ισχύει κάποιος από τους προβλεπόμενους περιορισμούς του άρθρου 5 του ΚΔΔσίας (βλ. ενότητα 1.6) δεδομένου μάλιστα, ότι το κείμενο της καταγγελίας αποτελεί δημόσιο έγγραφο καθώς ο υπεύθυνος επεξεργασίας είναι δημόσια υπηρεσία. Επιπλέον, το αυτό ισχύει όταν βάσει ειδικών διατάξεων για την έρευνα και διεκπεραίωση της υποβαλλόμενης καταγγελίας επιβάλλεται να τηρηθεί η μυστικότητα. Τέλος οφείλεται να σταθμιστεί εάν η ζωή του καταγγέλλοντος δύναται να διατρέξει κίνδυνο λόγω της γνωστοποίησης των στοιχείων του. Σύμφωνα μάλιστα με την κείμενη νομοθεσία, το δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου στα προσωπικά του δεδομένα περιορίζεται και από τις διατάξεις του άρθρου 33 του ν. 4624/2019 (ως προς τα προβλεπόμενα του άρθρου 15 ΓΚΠΔ). Σύμφωνα με αυτό, δεν ισχύει το δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου των δεδομένων όταν η γνωστοποίηση των δεδομένων θα έθετε σε κίνδυνο την εθνική ασφάλεια, καθώς και όταν τα δεδομένα καταγράφηκαν μόνο επειδή δεν μπορούν να διαγραφούν ή εξυπηρετούν αποκλειστικά σκοπούς προστασίας και ελέγχου.

Κρίνεται τέλος σκόπιμο, κατά την στιγμή που υποβάλλεται η καταγγελία, η δημόσια υπηρεσία να ενημερώνει τον καταγγέλλοντα ότι κατά κανόνα διαβάζει αντίγραφα των καταγγελιών στους καταγγελλόμενους, με σκοπό οι τελευταίοι να ενημερωθούν και κατ' επέκταση να εκθέσουν τις απόψεις τους. Επί αυτού, ο καταγγέλλων έχει δικαίωμα εξαρχής να αιτηθεί εγγράφως τη μη γνωστοποίηση των στοιχείων του, εξηγώντας τους λόγους που δικαιολογούν την ικανοποίηση αυτού του αιτήματος. Έτσι το ΝΣΚ γνωμοδότησε υπέρ της μη χορηγήσεως των στοιχείων του καταγγέλλοντος ο οποίος στην αίτησή του επικαλούνταν το αρθ. 4 παρ. 8 το πδ 77/2005⁵⁷ για τη μη γνωστοποίηση αυτών⁵⁸.

⁵⁶ ΑΠΔΠΧ 73/2010.

⁵⁷ Σύμφωνα με το οποίο κάθε ενδιαφερόμενος μπορούσε να ζητήσει να μην ανακοινωθεί το όνομά του και τα άλλα προσωπικά του στοιχεία στη δημόσια υπηρεσία, στην οποία αναφέρεται η καταγγελία.

⁵⁸ ΝΣΚ 71/2020.

3.2.2 Πρόσβαση σε φάκελο ΕΔΕ ή ΠΔΕ

Ειδικότερη της προαναφερθείσας περίπτωσης, είναι η εξέταση ζητημάτων που αφορούν αιτήματα χορήγησης αντιγράφων από πορίσματα Ένορκης ή Προκαταρκτικής Διοικητικής Εξέτασης (στο εξής ΕΔΕ και ΠΔΕ αντιστοίχως). Στις περιπτώσεις αυτές τόσο ο καταγγέλλων όσο και ο καταγγελλόμενος έχουν δικαίωμα πρόσβασης στα στοιχεία του φακέλου της διενεργηθείσας ΕΔΕ ή ΠΔΕ, ως υποκείμενα των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που περιέχονται στον φάκελο. Για τα υπόλοιπα στοιχεία του φακέλου που συνοδεύουν το πόρισμα και τυχόν αναφέρονται σε άλλα πρόσωπα και οι δύο θεωρούνται τρίτοι. Κατά συνέπεια, και ελλείψει της συγκατάθεσης των υποκειμένων, θα πρέπει να αποδείξουν την ύπαρξη εννόμου συμφέροντος τους προκειμένου να τους χορηγηθούν τα αιτούμενα έγγραφα⁵⁹.

Το έννομο αυτό συμφέρον κατά το πλείστον των περιπτώσεων συνδέεται με την δικαστική χρήση. Ο τρίτος καταγγέλλων ή καταγγελλόμενος θα πρέπει να αποδεικνύει ότι τα αιτούμενα στοιχεία είναι απολύτως αναγκαία, πρόσφορα και συναφή για την αναγνώριση, άσκηση ή υπεράσπιση δικαιωμάτων του ενόψει συγκεκριμένης εκκρεμούς δίκης ή πειθαρχικής διαδικασίας. Σύμφωνα με πλείστες περιπτώσεις για τις οποίες η ΑΠΔΠΧ κλήθηκε να κρίνει τη νομιμότητα η μη της χορήγησης των στοιχείων του φακέλου πειθαρχικών υποθέσεων σε καταγγελλόμενο, η Αρχή τελικώς αποφάσισε σταθμίζοντας τον σκοπό για τον οποίο ζητείται η πρόσβαση στα επίμαχα δεδομένα με την αναγκαιότητα και προσφορότητα χορήγησής τους.

Έτσι η ΑΠΔΠΧ έκρινε αρνητικά για τη χορήγηση αντιγράφου πορίσματος πειθαρχικής δίωξης ιερέα⁶⁰ σε αιτούσα η οποία είχε καταγγελθεί από τον τελευταίο για διατάραξη οικογενειακής ειρήνης, με σκοπό να το χρησιμοποιήσει για δικαστική χρήση ως εναγόμενη στην ανωτέρω καταγγελία. Η Αρχή υποστήριξε ότι η αιτούμενη επεξεργασία (χορήγηση) δεν τυγχάνει πρόσφορη, καθώς τα αιτούμενα στοιχεία δεν μπορούν να χρησιμεύσουν αποτελεσματικά στην υπεράσπιση της αιτούσας στην πολιτική δίκη. Επιπλέον για να είναι νόμιμη η χορήγησή τους θα πρέπει η κατά περίπτωση πειθαρχική διαδικασία να έχει ολοκληρωθεί καθώς αυτά μπορούν στο μεταξύ να ανατραπούν⁶¹.

⁵⁹ Βλ. ενδεικτικά ΑΠΔΠΧ 136/2017, 247/2015, 96/2014, 55/2014.

⁶⁰ Σε διαδικασία ενώπιον του συνοδικού δικαστηρίου ισχύει κατ' ανάλογη εφαρμογή το αρθ. 127 του δημοσιοϋπαλληλικού κώδικα η αρχή της μυστικότητας της διαδικασίας.

⁶¹ ΑΠΔΠΧ 129/2017.

Τέλος, κατά τις περιπτώσεις που μεταξύ των αιτούμενων στοιχείων περιλαμβάνονται και ειδικές κατηγορίες δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ο υπεύθυνος επεξεργασίας ακολουθώντας την αρχή της πρακτικής εναρμόνισης, δύναται να απαλείψει τα ονόματα των υποκειμένων των δεδομένων ή των ευαίσθητων δεδομένων, να γίνει δηλαδή ανωνυμοποίηση αυτών, εφόσον βεβαίως δεν συνδέεται με αυτά το αίτημα του ενδιαφερόμενου.

3.2.3 Πρόσβαση σε στοιχεία συνυποψηφίων

Πολλοί φορείς του δημόσιου τομέα έρχονται συχνά αντιμέτωποι με ζητήματα που αφορούν την γνωστοποίηση στοιχείων επιτυχόντων υποψηφίων σε άλλον υποψήφιο ο οποίος δεν έχει επιλεγεί ή ακόμη και των στοιχείων των υποψηφίων που προηγούνται στον τελικό πίνακα κατάταξης, σε υποψήφιο που έπεται αυτών. Τέτοια ζητήματα μπορεί να αφορούν διαδικασίες επιλογής προσωπικού, επιλογής προϊσταμένων σε δημόσιους φορείς, αιτούντες μετεγγραφής σε άλλο ΑΕΙ κ.α. Τα έγγραφα των υποψηφίων αποτελούν δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα ανήκοντα σε αυτούς και βεβαίως διοικητικά έγγραφα δεδομένου ότι η μετέπειτα κρίση της διοίκησης στηρίζεται σε αυτά.

Έχει λοιπόν κριθεί ότι η πρόσβαση στα συγκεκριμένα έγγραφα είναι νόμιμη, χωρίς τη συγκατάθεση των υποκειμένων των δεδομένων⁶². Ταυτοχρόνως όμως συντρέχουν συγκεκριμένες προϋποθέσεις οι οποίες θα πρέπει να τηρούνται σωρευτικά. Ειδικότερα, τα δεδομένα θα πρέπει να ζητούνται βάσει της νόμιμης διαδικασίας και δη με έγγραφη αίτηση προς τον υπεύθυνο επεξεργασίας και τεκμηρίωση υπέρτερου έννομου συμφέροντος, όπως η άσκηση ενδικοφανούς προσφυγής. Επιπλέον τα χορηγούμενα στοιχεία περιορίζονται σε αυτά μόνον που αποτέλεσαν τη βάση της αξιολόγησης των υποψηφίων για την κατάληψη της αποκηρυχθείσας θέσης. Στην περίπτωση που αυτά περιλαμβάνουν και ευαίσθητα δεδομένα, ο υπεύθυνος επεξεργασίας αναλαμβάνει την ευθύνη και μπορεί να επιτρέψει την πρόσβαση σε αυτά, προκειμένου ο αιτών συνυποψήφιος να ασκήσει τα δικαιώματά του προσβολής του συνυποψήφιου⁶³. Σε κάθε περίπτωση, η ανακοίνωση των στοιχείων προϋποθέτει την προηγούμενη ενημέρωση

⁶² Βλ. ενδεικτικά ΑΠΔΠΧ 124/2016, 10/2012, 40/2005, 56/2003 17/2002.

⁶³ Στις περιπτώσεις που σχετίζονται με πρόσβαση σε δεδομένα συνυποψηφίου είναι σύνηθες αυτά να περιλαμβάνουν και ευαίσθητα δεδομένα όπως είναι οι βεβαιώσεις αναπηρίας και ανεργίας.

του υποκειμένου των δεδομένων, η οποία μπορεί να πραγματοποιηθεί και μέσω της προκήρυξης.

Και σε αυτές τις περιπτώσεις η κρίση της ΑΠΔΠΧ, δεν υπήρξε απόλυτη. Έτσι σε αίτημα για χορήγηση στοιχείων λοιπών συνυποψηφίων, ώστε η αιτούσα να ασκήσει ενδικοφανή προσφυγή κατά των οριστικών πινάκων διαγωνισμού Περιφερειακής Διεύθυνσης, η Αρχή έκρινε αρνητικά καθώς τα αιτούμενα στοιχεία αφορούσαν συνυποψηφίους οι οποίοι δεν επηρέαζαν τη θέση της αιτούσας στην τελική κατάταξη και επομένως δεν στοιχειοθετούνταν το έννομο συμφέρον της τελευταίας να έχει πρόσβαση σε αυτά⁶⁴.

3.2.4 Πρόσβαση τρίτου σε ληξιαρχικές πράξεις

Δεδομένου του εύρους των χρήσεων που δύναται να έχουν, τα αιτήματα για πρόσβαση τρίτου σε δεδομένα ληξιαρχικών πράξεων απαντώνται εξίσου συχνά. Οι ληξιαρχικές πράξεις μπορεί να περιέχουν απλά προσωπικά δεδομένα (όπως όνομα, επώνυμο) ή και ευαίσθητα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα όπως είναι τα στοιχεία του γάμου ή των βαπτίσεων τα οποία μπορεί να αποκαλύπτουν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις του υποκειμένου στο οποίο αναφέρονται. Το ΝΣΚ έκανε δεκτό ότι πρέπει να χορηγούνται αντίγραφα, αποσπάσματα ή πιστοποιητικά από τα ληξιαρχικά βιβλία, στον οποιοδήποτε αιτούντα χωρίς αυτός να χρειάζεται να επικαλεστεί και να αποδείξει έννομο συμφέρον. Παρά δε το γεγονός ότι οι ληξιαρχικές πράξεις αφορούν στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή, λόγω της αρχής της δημοσιότητας των ληξιαρχικών βιβλίων η οποία κατοχυρώνεται από την ειδική διάταξη του άρθρου 8 παρ. 2 του ν.344/1976, τα εν λόγω στοιχεία μπορούν να χορηγούνται⁶⁵.

Η ΑΠΔΠΧ σε σχετιζόμενα με αυτό ζητήματα, ακολούθησε τη γνωμοδότηση του ΝΣΚ κάνοντας κατ' αρχήν δεκτή την πρόσβαση σε ληξιαρχικές πράξεις. Περαιτέρω στις αποφάσεις της τόνισε την ανάγκη πρακτικής εναρμόνισης της αρχής της δημοσιότητας των ληξιαρχικών πράξεων με το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων των υποκειμένων τους. Η χορήγηση των κατά περίπτωση αιτούμενων στοιχείων κρίνεται τόσο από πλευράς νομιμότητας της επιδιωκόμενης επεξεργασίας όσο και από πλευράς επιδιωκόμενου σκοπού. Με βάση λοιπόν τα καθοριστικά αυτά κριτήρια έκρινε ότι «η αρχή της δημοσιότητας των ληξιαρχικών βιβλίων καθώς και ο

⁶⁴ ΑΠΔΠΧ 28/2018.

⁶⁵ ΝΣΚ 73/1994 και 689/1995.

χαρακτηρισμός τους ως δημόσια προσβάσιμων πηγών δεν μπορούν ποτέ να φθάσουν στο σημείο να νομιμοποιήσουν τη μαζική χορήγηση στον τύπο του συνόλου των τελουμένων ληξιαρχικών γεγονότων» καθώς αυτό μπορεί να εγκυμονεί κινδύνους για την προστασία της ιδιωτική και οικογενειακής ζωής των υποκειμένων των δεδομένων.

Η πρακτική εναρμόνιση της αρχής της δημοσιότητας με το δικαίωμα προστασίας των ατόμων των οποίων τα δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα περιλαμβάνονται στα ληξιαρχικά βιβλία, μπορεί να ικανοποιηθεί με την χορήγηση μεμονωμένων στοιχείων και αντιγράφων σε τρίτο αιτούντα, χωρίς ο τελευταίος να δικαιολογεί ειδικό έννομο συμφέρον για τη χορήγησή τους. Για τις περιπτώσεις που τα αιτούμενα διοικητικά έγγραφα περιέχουν ευαίσθητα δεδομένα ή οποιαδήποτε πληροφορία που μπορεί να οδηγήσει έστω και σε έμμεση αποκάλυψη τους, ως προσφορότερος τρόπος συλλογής τους κρίνεται αυτός της απαλοιφής τους από το χορηγούμενο αντίγραφο⁶⁶.

3.3 Η δεσμευτικότητα της εισαγγελικής παραγγελίας

Έχει επί αυτού επανειλημμένως κριθεί ότι η χορήγηση εγγράφων ή η νόμιμη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ανήκουν στην αρμοδιότητα της εκάστοτε δημόσιας υπηρεσίας και δεν τελούν υπό την έγκριση του εισαγγελέα⁶⁷. Το ζήτημα όμως αυτό διαφέρει από το αν η εισαγγελική παραγγελία είναι δεσμευτική για τη διοίκηση. Δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις κατά τις οποίες όταν η διοίκηση δεν ικανοποιεί αίτημα τρίτου για πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα, ο τελευταίος να καταφεύγει στον άμεσο, γρήγορο και αδάπανο τρόπο της εισαγγελικής παραγγελίας. Το κατά πόσον είναι δεσμευτική η εισαγγελική παραγγελία για την υπηρεσία που κατέχει το επίμαχο έγγραφο, αποτελεί ένα ζήτημα που έχει απασχολήσει κατ' επανάληψη τη δημόσια διοίκηση όπως μαρτυρά και το πλήθος των σχετικών γνωμοδοτήσεων του ΝΣΚ⁶⁸.

Η επικρατούσα άποψη επί του θέματος εκφράζεται τόσο από το ΝΣΚ όσο και από την ΑΠΔΠΧ και συγκλίνει στο ότι η εισαγγελική παραγγελία δεν δεσμεύει τη διοίκηση για την εκτέλεσή της αλλά έχει την έννοια της υποχρέωσης της διοίκησης να ερευνήσει το σχετικό ζήτημα και να κρίνει αναλόγως για τη νομική ορθότητα αυτού και τη

⁶⁶ ΑΠΔΠΧ 19/2007, βλ. επίσης σχετικά ΑΠΔΠΧ 77/2015 και ΝΣΚ 252/2010, 152/2012.

⁶⁷ ΝΣΚ 727/2001, 125/2001 και ΑΠΔΠΧ 30/2005, 39/2008

⁶⁸ Σύμφωνα με την έρευνα από τον ΣτΠ έως και το 2010 είχαν εντοπιστεί είκοσι εννέα (29) σχετικές γνωμοδοτήσεις του ΝΣΚ (Φυτράκης, 2010)

βασιμότητα του αιτήματος⁶⁹, στοιχεία που δεν ελέγχονται από τον εισαγγελέα⁷⁰. Ειδικότερα, το ΝΣΚ σε γνωμοδοτήσεις του καταφάσκει αρχικώς στην υποχρέωση να εκτελέσει η διοίκηση την εισαγγελική παραγγελία εφόσον όμως πληρούνται μια σειρά προϋποθέσεων. Συγκεκριμένα η εισαγγελική παραγγελία καθίσταται δεσμευτική εφόσον α) περιέχει ρητή εντολή και συνεπώς δεν αποτελεί απλή διαβίβαση β) είναι αιτιολογημένη γ) δεν είναι γενική και αόριστη αλλά αφορά συγκεκριμένη διοικητική πράξη δ) δεν αντιβαίνει ειδική διάταξη νόμου ε) δεν θίγει το απόρρητο στ) δεν αφορά διαβαθμισμένα έγγραφα και ζ) δεν αφορά την έκδοση βεβαιώσεων.

Περαιτέρω, με γνωμοδότησή της η ΑΠΔΠΧ έκρινε ότι η εισαγγελική παραγγελία είναι δεσμευτική για τη δημόσια διοίκηση μόνο κατά το στάδιο προκαταρκτικής εξέτασης, προανάκρισης ή κύριας ανάκρισης, καθώς ισχύει ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας ως ειδικότερος⁷¹. Σε κάθε άλλη περίπτωση η δέσμευση της δημόσιας διοίκησης υφίσταται υπό την έννοια της επιτακτικής εντολής διερεύνησης του αιτήματος χορήγησης ή μη σε τρίτο των αιτούμενων εγγράφων, με την τελική όμως απόφαση να λαμβάνει ο αρμόδιος υπεύθυνος επεξεργασίας.

⁶⁹ ΝΣΚ 228/2001, 266/2000, 477/1999 και Απόφαση της ΑΠΔΠΧ 27/2006 και Γνμδ. 3/2009

⁷⁰ ΝΣΚ 537/1992

⁷¹ ΑΠΔΠΧ 3/2009)

Συμπεράσματα

Το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα αποτελεί ένα από τα δομικά στοιχεία της σύγχρονης δημοκρατικής διακυβέρνησης, καθώς συνδέεται άρρηκτα με τη διαφανή δράση της δημόσιας διοίκησης. Το δικαίωμα αυτό των πολιτών να έχουν πρόσβαση στα στοιχεία τα οποία κατέχουν οι δημόσιες αρχές, ικανοποιείται κυρίως μέσω των προβλέψεων του άρθρου 5 του ΚΔΔσίας. Κάθε πολίτης λοιπόν, επικαλούμενος εύλογο ενδιαφέρον, δικαιούται κατόπιν αιτήσεως να λάβει γνώση των στοιχείων που τον αφορούν είτε ως άμεσα ενδιαφερόμενος, είτε ως τρίτος. Στην τελευταία περίπτωση, το δικαίωμα πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα «συναντά» αυτό της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, με αποτέλεσμα να δημιουργείται ενίοτε μια συγκρουσιακή σχέση μεταξύ των δύο αυτών δικαιωμάτων.

Το εξίσου θεμελιώδες δικαίωμα των πολιτών στην προστασία των προσωπικών τους δεδομένων, σχετίζεται άμεσα με το δικαίωμα προστασίας της ιδιωτικής τους ζωής και αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι μιας σύγχρονη, ανοιχτής και πολιτισμένης κοινωνίας. Το σύστημα κανόνων, εγγυήσεων και δικαιωμάτων που διέπει την προστασία προσωπικών δεδομένων ρυθμίζεται πλέον και από τις διατάξεις του ΓΚΠΔ, ο οποίος επιχειρεί να λάβει υπ' όψιν του τις τεχνολογικές εξελίξεις και να θέσει την εφαρμογή του δικαίου σε απόλυτη συνάφεια με αυτές.

Όντας και τα δύο ρητώς κατοχυρωμένα θεμελιώδη δικαιώματα, για την επίλυση των ζητημάτων που προκύπτουν από τη συνύπαρξη τους ακολουθείται η αρχή της πρακτικής εναρμονίσεως τους, υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας. Αυτό σημαίνει ότι η δημόσια διοίκηση δύναται να χρησιμοποιήσει πρόσφορα μέσα, όπως είναι η ανωνυμοποίηση, ώστε να ικανοποιήσει το αίτημα τρίτου να έχει πρόσβαση στα δεδομένα άλλου προσώπου και ταυτοχρόνως να προστατεύσει το υποκείμενο αυτών των δεδομένων.

Στις περιπτώσεις που κάτι τέτοιο δεν καθίσταται εφικτό οι αποφάσεις της ΑΠΔΠΧ και οι γνωμοδοτήσεις του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους λειτουργούν ως οδηγό για την επίλυση των ζητημάτων που ανακύπτουν. Έχει λοιπόν κριθεί ότι κατ' αρχάς το κάθε ζήτημα αξιολογείται βάσει των εξαιρέσεων που τίθενται από το άρθρο 5 του ΚΔΔσίας και εφόσον δεν εμπίπτει σε κάποια από αυτές, εφαρμόζεται το δίκαιο που διέπει την προστασία προσωπικών δεδομένων. Επιπλέον, για τις περιπτώσεις που τα αιτούμενα έγγραφα περιέχουν ειδικές κατηγορίες δεδομένων θα πρέπει για την

επεξεργασία τους να συντρέχει μια από τις νόμιμες βάσεις επεξεργασίας που προβλέπονται στα άρθρα 9 ΓΚΠΔ και 22-23 ν. 4624/2019.

Κεντρικό πυλώνα στην επίλυση της σύγκρουσης αποτελεί η στάθμιση κάθε φορά του συμφέροντος που ο τρίτος επικαλείται ώστε να έχει πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα άλλου προσώπου και του συμφέροντος του τελευταίου ως υποκειμένου των δεδομένων. Με άλλα λόγια η επίλυση των ζητημάτων απαιτεί ad hoc στάθμιση της νομιμότητας και της βαρύτητας του λόγου για τον οποίο τρίτος αιτείται την πρόσβαση, με τις συνέπειες που αυτή συνεπάγεται στην προστασία του υποκειμένου των δεδομένων.

Στη σύγχρονη δράση της δημόσιας διοίκησης είναι συνεχώς διογκούμενες οι προκλήσεις που απορρέουν από την ικανοποίηση των δικαιωμάτων της πρόσβασης στα δημόσια έγγραφα και της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Επιπρόσθετα, λόγω των πρόσφατων παγκόσμιων εξελίξεων εξαιτίας της πανδημίας του ιού Covid-19, η ελληνική δημόσια διοίκηση καλείται να ανταπεξέλθει στις νέες προκλήσεις που γεννώνται από τις εναλλακτικές μεθόδους δράσης τις οποίες αναγκάστηκε να υιοθετήσει, λόγω των έκτακτων συνθηκών. Επί παραδείγματι προβληματισμοί ήδη έχουν ανακύψει από τα ηλεκτρονικά αρχεία τα οποία διαθέτει πλέον η δημόσια διοίκηση λόγω της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μαθητών και σπουδαστών, τα οποία περιέχουν προσωπικά δεδομένα των τελευταίων.

Εν κατακλείδι, η δημόσια διοίκηση καλείται να ανταποκριθεί στις σύγχρονες αυτές προκλήσεις μένοντας ταυτοχρόνως πιστή στο ρόλο της ως εγγυητή των ρητώς κατοχυρωμένων δικαιωμάτων τα οποία προβλέπονται από ένα ευρύ φάσμα νομοθετημάτων σε εθνικό, ενωσιακό και διεθνές επίπεδο. Σε κάθε περίπτωση δεν υπάρχει ένας ρητά κατοχυρωμένος τρόπος επίλυσης όλων των ζητημάτων. Η διοίκηση οφείλει ως υπεύθυνος επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων των διοικουμένων να σταθμίζει υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας την ικανοποίηση και των δύο δικαιωμάτων, καθώς εν τέλει η σχέση τους είναι συμπληρωματική με απώτερο σκοπό την εξυπηρέτηση του συμφέροντος κάθε διοικουμένου στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της.

Βιβλιογραφικές πηγές

Ανδρικήκη , Κ., 2010. Το δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα. Στο: Κ. Σπανού, επιμ. *Πρόσβαση στα έγγραφα και διαφάνεια διοικητικής δράσης*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας, σσ. 19-29.

Βενιζέλος, Ε., 1996. *Η συναινετική αναθεώρηση*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας.

Γέροντας, και συν., 2018. *Διοικητικό Δίκαιο*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Δατόγλου, Π., 2012. *Συνταγματικό Δίκαιο - Ατομικά Δικαιώματα*. Αθήνα - Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας .

Καραγεώργου, Β. Ι., 2013. *Η αρχή της διαφάνειας στην ενωσιακή έννομη τάξη*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Κοντιάδης, Ξ., 2002. *Ο νέος συνταγματισμός και τα θεμελιώδη δικαιώματα*. Αθήνα - Κομοτηνή: Σάκκουλας.

Μαυρίκας, Ν., 2010. Η πρόσβαση στα έγγραφα από τη σκοπιά του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους. Στο: Σπανού Κ., επιμ. *Πρόσβαση στα έγγραφα και διαφάνεια της διοικητικής δράσης*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλας, σσ. 125-133.

Μήτρου, Λ., 2017. *Ο Γενικός Κανονισμός Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Παναγοπούλου-Κουτνατζή, Φ., 2017. *Ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία Δεδομένων 679/2016/ΕΕ*. Αθήνα: Σάκκουλας.

Σωτηρόπουλος, Β., 2006. *Η Συνταγματική προστασία των προσωπικών δεδομένων*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Σάκκουλας.

Τάχος, Α., 2009. *Ερμηνεία Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας*. 4η επιμ. Αθήνα: Σάκκουλας.

Τζέμου, Χ., 2019. Άρθρο 5 - Πρόσβαση σε έγγραφα. Στο: Β. Γκέρτσος, Ε. Πρεβεδούρου & Δ. Πυργάκης, επιμ. *Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, pp. 74-119.

Φυτράκης, Ε., 2010. Η εισαγγελική παραγγελία χορήγησης εγγράφων. Στο: Κ. Σπανού, επιμ. *Πρόσβαση στα έγγραφα και διαφάνεια της διοικητικής δράσης*. Αθήνα- Κομοτηνή: Σάκκουλας, σσ. 134-165.

Χριστοδούλου, Κ., 2020. *Δίκαιο Προσωπικών Δεδομένων*. 2η επιμ. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Χρυσόγονος, Κ. Χ. & Βλαχόπουλος, Σ. Β., 2017. *Ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα*. 4η επιμ. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Ηλεκτρονικές βιβλιογραφικές πηγές

Αργυρός, Α. Π., 2016. *Πρόσβαση σε δημόσια έγγραφα-χορήγηση αντιγράφων εγγράφων-διαδικασία-αρχή διαφάνειας*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

https://www.google.gr/search?safe=active&sxsrf=ALeKk01j9Y_su4QC2jDnKwghuPYI6nOp8Q%3A1600231957595&source=hp&ei=FZphX_mdIsKYa4e9kogB&q=%CE%B1%CF%81%CE%B3%CF%85%CF%81%CF%8C%CF%82+%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CE%B2%CE%B1%CF%83%CE%B7+%CF%83%CF%84%CE%B1+%CE%B4%CE%

[Πρόσβαση 3 Αύγουστος 2020].

Βλαχόπουλος, Σ., 2019. *Προστασία των προσωπικών δεδομένων και πρόσβαση στα δημόσια έγγραφα και στις δικαστικές αποφάσεις*. [Ηλεκτρονικό]

Available at:

https://edpb.europa.eu/edpb_el

https://ec.europa.eu/info/index_el

<https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>

https://edps.europa.eu/edps-homepage_en?lang=el

<https://fra.europa.eu/el>

Παράρτημα

Άρθρο 10, παρ. 3 του Συντάγματος

«Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει. Σε περίπτωση παράδοσης άπρακτης της προθεσμίας αυτής ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει»

Άρθρο 5^A του Συντάγματος

«1. Καθένας έχει δικαίωμα στην πληροφόρηση, όπως νόμος ορίζει. Περιορισμοί στο δικαίωμα αυτό είναι δυνατόν να επιβληθούν με νόμο μόνο εφόσον είναι απολύτως αναγκαίοι και δικαιολογούνται για λόγους εθνικής ασφάλειας, καταπολέμησης του εγκλήματος ή προστασίας δικαιωμάτων και συμφερόντων τρίτων. 2. Καθένας έχει δικαίωμα συμμετοχής στην Κοινωνία της Πληροφορίας. Η διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες που διακινούνται ηλεκτρονικά, καθώς και της παραγωγής, ανταλλαγής και διάδοσής τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους, τηρουμένων πάντοτε των εγγυήσεων των άρθρων 9, 9Α και 19».

Άρθρο 9 του Συντάγματος

«1. Η κατοικία του καθενός είναι άσυλο. Η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη. Καμία έρευνα δεν γίνεται σε κατοικία, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος και πάντοτε με την παρουσία εκπροσώπων της δικαστικής εξουσίας. 2. Οι παραβάτες της προηγούμενης διάταξης τιμωρούνται για παραβίαση του οικιακού ασύλου και για κατάχρηση εξουσίας και υποχρεούνται σε πλήρη αποζημίωση του παθόντος, όπως νόμος ορίζει».

Άρθρο 1 πδ 28/2015 (Πρόσβαση στα έγγραφα)

«1. Κάθε ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων. Ως διοικητικά έγγραφα νοούνται όσα συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιες οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις. 2. Οποιοσ

έχει ειδικό έννομο συμφέρον δικαιούται, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των ιδιωτικών εγγράφων που φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες και είναι σχετικά με υπόθεσή του η οποία εκκρεμεί σε αυτές ή έχει διεκπεραιωθεί από αυτές.³ Το κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαίωμα δεν υφίσταται στις περιπτώσεις που το έγγραφο αφορά την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου, ή αν παραβλάπτεται απόρρητο το οποίο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις. Η αρμόδια διοικητική αρχή μπορεί να αρνηθεί την ικανοποίηση του δικαιώματος τούτου αν το έγγραφο αναφέρεται στις συζητήσεις του Υπουργικού Συμβουλίου, ή αν η ικανοποίηση του δικαιώματος αυτού είναι δυνατόν να δυσχεράνει ουσιωδώς την έρευνα δικαστικών, διοικητικών, αστυνομικών ή στρατιωτικών αρχών σχετικώς με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης.⁴ Το δικαίωμα των παραγράφων 1 και 2 ασκείται : α) με μελέτη του εγγράφου στο κατάστημα της υπηρεσίας ή β) με χορήγηση αντιγράφου, εκτός αν η αναπαραγωγή τούτου μπορεί να βλάψει το πρωτότυπο. Η σχετική δαπάνη αναπαραγωγής βαρύνει τον αιτούντα, εκτός αν ο νόμος ορίζει διαφορετικά. Αν πρόκειται για πληροφορίες ιατρικού χαρακτήρα, αυτές γνωστοποιούνται στον αιτούντα με τη βοήθεια γιατρού, ο οποίος ορίζεται για τον σκοπό αυτόν.⁵ Η άσκηση του κατά τις παραγράφους 1 και 2 δικαιώματος γίνεται με την επιφύλαξη της ύπαρξης τυχόν δικαιωμάτων πνευματικής ή βιομηχανικής ιδιοκτησίας.⁶ Η χρονική προθεσμία για τη χορήγηση εγγράφων κατά τις παραγράφους 1 και 2 ή την αιτιολογημένη απόρριψη της σχετικής αίτησης του πολίτη είναι είκοσι ημέρες»

Άρθρο 902 ΑΚ

«Όποιος έχει έννομο συμφέρον να πληροφορηθεί το περιεχόμενο ενός εγγράφου που βρίσκεται στην κατοχή άλλου έχει δικαίωμα να απαιτήσει την επίδειξη ή και αντίγραφο του, αν το έγγραφο συντάχθηκε για το συμφέρον αυτού που το ζητεί, ή πιστοποιεί έννομη σχέση που αφορά και αυτόν, ή σχετίζεται με διαπραγματεύσεις που έγιναν σχετικά με τέτοια έννομη σχέση είτε απευθείας από τον ίδιο είτε για το συμφέρον του, με τη μεσολάβηση τρίτου»

Άρθρο 16 ν. 1599/1986 (Δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων)

«1. Κάθε πολίτης, με τις επιφυλάξεις των διατάξεων της παραγράφου 3, έχει δικαίωμα να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων, εκτός από εκείνα που αναφέρονται στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτων. Ως διοικητικά έγγραφα, για την εφαρμογή του άρθρου αυτού, θεωρούνται όλα τα έγγραφα που συντάσσονται από όργανα του δημόσιου

τομέα, ιδίως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιοι οδηγίες, απαντήσεις της διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις.

2. Το δικαίωμα της παραγράφου 1 ασκείται: α. Με επιτόπια μελέτη. β. Με χορήγηση αντιγράφου, εκτός αν η αναπαραγωγή του μπορεί να βλάψει το έγγραφο. Η σχετική δαπάνη αναπαραγωγής βαρύνει τον ενδιαφερόμενο, εκτός αν διαφορετικά ορίζεται στο νόμο.

3. Οι υπηρεσίες του δημόσιου τομέα μπορούν να αρνηθούν την ικανοποίηση του δικαιώματος της παραγράφου 1 στις περιπτώσεις: α. Που παραβιάζεται το απόρρητο των συζητήσεων του υπουργικού συμβουλίου και των άλλων κυβερνητικών οργάνων, το απόρρητο της εθνικής άμυνας και εξωτερικής πολιτικής, της δημόσιας πίστης και του νομίματος, της ασφάλειας του κράτους και της δημόσιας τάξης το ιατρικό, εμπορικό, τραπεζικό ή βιομηχανικό απόρρητο και κάθε άλλο απόρρητο που προβλέπεται από ειδικές διατάξεις ή β. που μπορεί να δυσχεράνει την έρευνα δικαστικών, αστυνομικών, στρατιωτικών ή διοικητικών αρχών σχετικά με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης.

4. Με κοινή απόφαση του Υπουργού Προεδρίας της Κυβέρνησης και του αρμόδιου κατά περίπτωση υπουργού, που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να ορίζονται και άλλες περιπτώσεις, στις οποίες οι υπηρεσίες του δημόσιου τομέα μπορούν να αρνηθούν την ικανοποίηση του δικαιώματος της παραγράφου 1.

5. Οι υπηρεσίες του δημόσιου τομέα δεν μπορούν να αρνηθούν τη γνώση διοικητικού εγγράφου επικαλούμενες το απόρρητο του ιδιωτικού βίου, το ιατρικό απόρρητο, καθώς και το βιομηχανικό ή εμπορικό απόρρητο, εφόσον αυτά αναφέρονται αποκλειστικά στον πολίτη που ζητεί να λάβει γνώση διοικητικού εγγράφου. Πληροφορίες όμως ιατρικού χαρακτήρα μπορούν να γνωστοποιηθούν στον ενδιαφερόμενο μόνο με τη βοήθεια γιατρού που ορίζεται για το σκοπό αυτόν.

6. Η άρνηση της γνωστοποίησης διοικητικού εγγράφου πρέπει να είναι αιτιολογημένη και γνωστοποιείται εγγράφως στον ενδιαφερόμενο σε ένα μήνα από την υποβολή της αίτησης.

7. Η άσκηση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων γίνεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και δεν περιλαμβάνει για τους δικαιούχους ή τρίτους τη δυνατότητα αναπαραγωγής, διάδοσης και χρησιμοποίησης για εμπορικούς λόγους των εγγράφων αυτών.

8. Με απόφαση του Υπουργού Προεδρίας της Κυβέρνησης καθορίζεται κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού».

Άρθρο 8 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

«1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στην προστασία των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που το αφορούν 2. Η επεξεργασία αυτών των δεδομένων πρέπει να γίνεται νομίμως, για καθορισμένους σκοπούς και με βάση τη συγκατάθεση του ενδιαφερομένου ή για άλλους θεμιτούς λόγους που προβλέπονται από το νόμο. Κάθε πρόσωπο δικαιούται να έχει πρόσβαση στα συλλεγμένα δεδομένα που το αφορούν και να επιτυγχάνει τη διόρθωσή τους 3. Ο σεβασμός των κανόνων αυτών υπόκειται στον έλεγχο ανεξάρτητης αρχής».

Άρθρο 42 Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ

«Κάθε πολίτης της Ένωσης καθώς και κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που κατοικεί ή έχει την καταστατική έδρα του σε ένα κράτος μέλος έχει δικαίωμα πρόσβασης στα έγγραφα των θεσμικών και λοιπών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης, ανεξαρτήτως υποθέματος»

Άρθρο 8 Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

«1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. 2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αύτη προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων».

Άρθρο 12 Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα

«Κανείς δεν επιτρέπεται να υποστεί αυθαίρετες επεμβάσεις στην ιδιωτική του ζωή, την οικογένεια, την κατοικία ή την αλληλογραφία του, ούτε προσβολές της τιμής και της υπόληψης του. Καθένας έχει το δικαίωμα να τον προστατεύουν οι νόμοι από επεμβάσεις και προσβολές αυτού του είδους».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

Ε.Π.
**ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ**

ΕΣΠΑ
2014-2020
ανάπτυξη - εργασία - αλληλεγγύη

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)

Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Ταύρος

τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479

www.ekdd.gr